

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ VE MÜZECİLİK ANABİLİM DALI
MÜZECİLİK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE’NİN ÇOK SESLİ MÜZİK TARİHİNDE
SENFONİ ORKESTRALARININ YERİ VE
ÖNEMİ (1826-1975 DÖNEMİ)

HAZIRLAYAN
GÖZDEGÜL ASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Billur TEKKÖK KARAÖZ

ANKARA-2022

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 13/06/2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Gözdegül ASLAN
Öğrencinin Numarası: 22110409
Anabilim Dalı: Sanat Tarihi ve Müzecilik
Programı: Müzecilik Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz
Tez Başlığı: Türkiye'nin Çok Sesli Müzik Tarihinde Senfoni Orkestralarının Yeri ve Önemi (1826-1975 Dönemi)

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 33 sayfalık kısmına ilişkin, 10/06/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 19'dur. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 13/06/ 2022

Prof. Dr. Billur TEKKÖK KARAÖZ

.....

.....

TEŞEKKÜR

Başkent Üniversitesi Sanat Tarihi ve Müzecilik Anabilim Dalı'ndaki yüksek lisans eğitimim boyunca; tecrübesi ve tüm yönlendirmeleri ile büyük desteğini veren tez danışmanı hocam Sayın Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz'e öncelikle teşekkürlerimi sunarım. Gösterdikleri hoşgörölü yaklaşımlarıyla çalıştığım kurumun yöneticilerine, değerli tecrübelerini paylaşan emekli trompet sanatçısı Sayın Erden Bilgen'e ayrıca teşekkür etmek isterim. Değerli jüri üyeleri Sayın Prof. Dr. Hande Dalkılıç ve Doç. Dr. Hasan Emir Ülger'e de tezimin gelişmesine sundukları katkıları için çok teşekkür ediyorum. Yüksek lisans eğitim döneminde aldığım derslerde deneyimlerini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Serap Buyurgan'a ve dönem arkadaşlarıma bu süreçteki tüm paylaşımlarımız için teşekkür ederim. Ayrıca, fedakarlıkları ve sevgi dolu destekleriyle hep yanımda olan annem ve babama, sabırlı desteğiyle yol arkadaşım eşime, kız kardeşime ve neşem oğluma çok teşekkür ediyorum.

Gözdegöl ASLAN

ÖZET

Bu yüksek lisans tezinde, senfoni orkestralarının Türkiye müzik tarihindeki yeri ve önemi 1826 yılından 1975 yılına kadar olan dönemde incelenmiştir. Çalışmada müzik, çok sesli müzik ve orkestra kavramları temellendirilerek, çalışmaya konu edilen dönemde ülkemizin çok sesli müzik tarihinde devlet senfoni orkestralarının kuruluşları, tarihsel süreçlerindeki önemli gelişmeler, gelişimleri ve diğer müzik kurumları ile olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

“Türkiye’nin Çok Sesli Müzik Tarihinde Senfoni Orkestralarının Yeri ve Önemi (1826-1975 Dönemi)” konulu yüksek lisans tezinde öncelikle, Anadolu ve komşu coğrafyalardaki ilk müzik çalgılarından örnekler ile çok sesli müziğin gelişimine dair kısa bir tarihçe sunulmaktadır. Devamında, Türkiye’deki çok sesli batı müziğinin icra edilme süreci, 1826 yılında Muzikâ-i Hümayun’un kuruluşundan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının 1975 yılına kadar olan tarihsel gelişimi, ilgili dönemdeki önemli gelişmelerden örneklerle ve mülga ve mer’i birincil ve ikincil mevzuatlar çerçevesinde bütünsel bir bakış açısı ile aktararak, literatüre katkı sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Devlet Senfoni Orkestraları, Müze, Müzik Tarihi.

ABSTRACT

In this master thesis, the place and importance of the symphony orchestras in Turkish musical history between the period of 1826 and 1975, is examined. With the concepts of music, polyphonic music and orchestra, the establishment of state symphony orchestras in the Turkish polyphonic music history, important developments, progresses and the relationships with the other musical institutions, are evaluated.

In the thesis “The Place and Importance of Symphony Orchestras in Turkish Polyphonic Music History (The Period of 1826-1975), at first, the first examples of musical instruments in Anatolia and nearby geographical areas and a brief history of the development of polyphonic music is presented. Then, the start of polyphonic music in Turkey, the historical development from the establishment of “Muzikâ-i Hümâyûn” in 1826 and the Presidential Symphony Orchestra until the year 1975, with important developments during the period, covering both the repealed and current legislation, are presented with a holistic view aiming to contribute to the literature.

Keywords: Presidential Symphony Orchestra, State Symphony Orchestras, Museum, Musical History.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. ARAŞTIRMA HAKKINDA	3
2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	3
2.2. Amaçlar	3
2.3. Araştırmanın Önemi	4
2.4. Araştırmanın Yöntemi	5
2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar	6
3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	7
3.1.Müziğin Doğuşu ve Gelişiminin Kısa Tarihçesi	7
3.2. Orkestra	12
3.2.1. Oda Müziği Orkestraları	14
3.2.2.Senfoni Müziği Orkestraları.....	15
3.3.Osmanlı İmparatorluğu Müzik Geleneği	16
3.4. 1826-1922 Dönemi	19
3.5. 1922-1932 Dönemi	22
3.6. 1932-1957 Dönemi.....	27
3.7. 1957-1975 Dönemi	31
3.7.1. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (1957-1975 Dönemi)	31
3.7.2.Devlet Senfoni Orkestraları (1972-1975 Dönemi).....	38
4. SONUÇ.....	41

KAYNAKLAR	43
İnternet Kaynakları	48
EKLER	
Ek 1. Etik Kurul İzin Belgesi	

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Boğa avı betimlemeli duvar resmi, Çatalhöyük, M.Ö. 6 bin civarı.....	8
Şekil 2.	Sistrum, Tunç Çağı, Horoztepe, M.Ö. 3 binin sonu.	9
Şekil 3.	Boğazköy Kibesi, Demir Çağı, M.Ö. 6. Yüzyıl.	9
Şekil 4.	Hans Memling, Angel Musicians, 1494.	11
Şekil 5.	Caravaggio, Müzisyenler, İtalya 1595	11
Şekil 6.	Orfeo Operası Başsayfası.....	12
Şekil 7.	Epidauros Tiyatrosu Çizimi.	13
Şekil 8.	Aspendos Tiyatrosu Çizimi.....	13
Şekil 9.	Günümüzde Senfoni Orkestrası Oturma Planı.....	15
Şekil 10.	Levni, Merterhane Surname-Vehbi.....	17
Şekil 11.	Muzika-i Hümayun, 1917-1918 yılları, Avrupa turnesi.....	21
Şekil 12.	Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti,1924.....	23
Şekil 13.	(Eski) Musiki Muallim Mektebi (1924-1937), Cebeci, Ankara.....	24
Şekil 14.	Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti (Seyyar Sergi’de)	25
Şekil 15.	İstiklal Marşının kayıtlı olduğu taş plak	27
Şekil 16.	Adnan Saygun Heykeli.....	28
Şekil 17.	Riyaset-i Cumhur Orkestrasının Daimi Şefliğine atanan Dr. Praeterius’a ait 7/11/1935 tarihli karar.....	29
Şekil 18.	Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Tarihi Salon, Ankara.	31
Şekil 19.	Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Tarihi Salon Konser Salonu, Ankara	33
Şekil 20.	Anadolu’da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası turne fotoğrafı,1959.....	35

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Mevzuat Sürecine İlişkin Tablo	30

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
b.	: Baskı
Çev.	: Çeviren
İDSO	: İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası
İzDSO	: İzmir Devlet Senfoni Orkestrası
M.Ö.	: Milattan Önce
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
vb.	: Ve Benzeri

1. GİRİŞ

Bu çalışmada, Türkiye'nin çok sesli müzik tarihinde senfoni orkestralarının yeri ve önemi 1826 yılından 1975 yılına kadar olan dönemdeki gelişmelerle incelenmiştir.

Araştırma, müzik enstrümanlarının özellikle Anadolu coğrafyasındaki örneklerine ve gelişimlerine de yer vererek, çok sesli müziğin Avrupa'daki kısa tarihçesi ile Osmanlı İmparatorluğunda çok sesli müzik icra eden senfoni orkestrası yapılanmasının kurumsal anlamdaki ortaya çıkışından 1975 yılına kadar olan gelişimini, yerini ve önemini bütünsel bir bakış açısı literatüre sunmayı hedeflemektedir.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde, araştırmanın konusu ve problemi, amaçları, yöntemi, kapsam ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturularak, müzik ve orkestra kavramı, antik çağlarda ve Ortaçağ müzik aletlerinden günümüzde müzelerde yer alan veya yine müzelerde sergilenen resimlerde yer bulan örnekleriyle, çok sesli müziğin ortaya çıkışı ve gelişmesine kısaca yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünün devamında öncelikle Osmanlı İmparatorluğu'nda Müzik Geleneğine yer verilmiştir. Sonrasında çok sesli müzik alanında yaşanan gelişmeler 1826-1922 Dönemi, 1922-1932 Dönemi, 1932-1957 Dönemi, 1947-1975 Dönemi olarak başlıklandırılarak ele alınmıştır. Muzikâ-i Hümayûn'un ardından sırasıyla, Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti, Riyaset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası olarak ismi değişen kurum ve çok sesli müzik alanındaki her bir dönemdeki gelişmeler ve çalışma konusu dönemle sınırlı olarak diğer devlet senfoni orkestraları hakkında da açıklamalara yer verilmek suretiyle senfoni orkestralarının Türkiye'nin çok sesli müzik tarihindeki yeri ve önemi ilgili mevzuatlardaki düzenlemeler de çalışmaya dahil edilerek incelenmiştir.

Kuruluşlarından itibaren ülkemizdeki senfoni orkestraları, sadece çok sesli müzik alanıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda beynelmilel alandaki sanat çalışmalarına da katkı sunan, Türk çok sesli müziğinin varlığını dünyaya duyurmak yönünden de önemli katkıda bulunan kurumlardır. Çalışmanın konusunu oluşturan 1826-1975 dönemindeyse; Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Sultan II. Mahmut tarafından "Muzikâ-i Hümayûn" adıyla

kurulan ve 1924'te Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle Ankara'ya taşınarak “Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti” adını alan orkestranın, adının zamanla değişmekle birlikte Cumhuriyet'in yeni kurulan sanat kurumlarının da temelini oluşturduğu görülmektedir.

Çok sesli müziğin ülkede yayılmasına, eğitimine; şefleri, icracılarıyla bir bütün olarak öncülük ederek, gerek Cumhuriyet öncesi savaş döneminde verilen moral konserleri ve turneler, gerek Cumhuriyetle birlikte Anadolu'daki turneler ve yerli ve yabancı sanatçıların eserlerinin yer aldığı repertuvarlarıyla, çalışmaya konu teşkil dönemde, başta Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve diğer devlet senfoni orkestraları önemli bir yer teşkil etmişlerdir.

Tez çalışması sırasında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası emekli trompet sanatçısı Erden Bilgen e-posta yoluyla teze konu sorular hakkında değerli bilgilerini paylaşmıştır.

Bu çalışmanın sonunda ise araştırmaya ilişkin sonuç bölümü yer almaktadır.

2. ARAŞTIRMA HAKKINDA

2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Senfoni orkestraları, geçmişte olduğu gibi günümüzde de yüksek sanat kurumları olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin çok sesli müzik tarihinde senfoni orkestralarının yeri ve önemini detaylı bir şekilde ele almak adına öncelikle müziğin ve çalgının tarihini kısaca gözden geçirmek ve sonunda çalışmaya konu dönemde ülkemizdeki senfoni orkestralarının kurumsal olma yolunda geçirdikleri süreci kısaca gözden geçirmek gerekmektedir.

Tarih öncesi dönemden başlayıp devam eden uzun süreçte, insana dair her olguda olduğu üzere; çok çeşitli aletler yapma ve kullanılmaya başlanmasının yanı sıra yerleşik hayata geçerek ve bir arada yaşamaya başlayarak oluşturduğu uygarlıklarla birlikte; müzik ve buna bağlı olarak enstrümanlar ve insanların bir araya gelerek performans icra ettikleri orkestralar; gerek uygarlıkların gelişimi, gerekse inançlar ve elbette toplumsal olaylar doğrultusunda çok çeşitlenmiştir.

Çalışmada müzik, çalgı, senfoni, orkestra, çok seslilik ve çok sesliliğin gelişimi, süreç ve tanımlar ile görsellere yer verilerek, dünyada senfoni orkestralarının ortaya çıktığı tarihsel süreç kısaca açıklanmıştır.

Araştırmada, senfoni orkestralarının Türkiye'nin çok sesli müzik tarihindeki yeri ve önemini saptamak amacıyla; müzik tarihinde yer alan ve müzelerde sergilenen eserlere ve materyallere, tezin konusunu oluşturan dönemdeki önemli gelişmelere, tez konusuyla ilgili ve sınırlı olarak ülkemizdeki mülga ve yürürlükteki mevzuata ve ilişkili diğer düzenlemelere yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümündeyse değerlendirmelere yer verilmiştir.

2.2. Amaçlar

Araştırma, 1826-1975 döneminde Türkiye'de çok sesli batı müziği icra eden devlet senfoni orkestralarından örneklerle yer vererek senfoni orkestralarının Türkiye'nin müzik tarihindeki yeri ve önemini bütünsel bir bakış açısıyla literatüre sunmayı hedeflemektedir.

18. Yüzyılın ilk yarısından itibaren, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ile yeni siyasi ve kültürel ilişkiler kurduğu bir modernleşme dönemi başlamaktadır. Bu dönemdeki siyasi, ekonomik ve düşünsel gelişmeler sanata da yansımıştır (Yılmaz, 2010: 3).

19. Yüzyıla gelindiğinde II. Mahmut dönemindeki Batılılaşma Hareketleri ile birlikte Avrupa'da icra edilen müzik, hükümdarın sarayına dahil olmuştur (Say, 2003: 509). Ülkedeki orkestra düzeni temelleri de bu dönemde Muzikâ-i Hümayûn'la atılmıştır (Gazimihal, 2019: 53). Cumhuriyetin ilanından sonra ise, bugün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası olarak bilinen orkestra, Ankara'da, Cumhuriyetin en eski ve yerleşmiş kurumlarından biri olarak çalışmalarına devam etmiştir.

Bu bağlamda “Türkiye'nin Çok Sesli Müzik Tarihinde Senfoni Orkestralarının Yeri ve Önemi (1826-1975 Dönemi)” başlıklı bu çalışma, günümüzde müzelerde sergilenen müzik aletleriyle müzik tarihi ve ülkemizdeki çok sesli müzik tarihinde senfoni orkestraları hakkında çalışma konusu dönemdeki devlet bünyesindeki senfoni orkestralarının yerini ve önemini incelemeyi amaçlamaktadır.

2.3. Araştırmanın Önemi

İnsanlığın, toplumların geçmişine tanıklık eden gereçler, çalgılar, eserler diğer alanlarda olduğu gibi müzik tarihi alanında da müzelerde ve sergi alanlarında sergilenerek korunmakta ve geleceğe ışık tutmaktadır.

“Türkiye'nin Çok Sesli Müzik Tarihinde Senfoni Orkestralarının Yeri ve Önemi (1826-1975 Dönemi)” başlıklı yaklaşık 150 yıla ait bir dönemi tetkik eden bu tez çalışması;

-Müzik tarihinde önemli yere sahip olan ilk çalgılar ve ilk çalgılardan ülkemizdeki müzelerde sergilenen örneklerine ve çok sesli müziğin Avrupa kıtasındaki gelişiminin ardından Osmanlı İmparatorluğu'nda da yer bulmasına dair tarihçelerini ve gelişimini sergi alanlarında yer bulan malzemelerle gözler önüne sermesi,

-Türkiye'nin çok sesli müzik tarihinde senfoni orkestralarının çalışma konusu dönem ve hususlarla ilgili gelişimi içeren bilgilere yer vermesinin yanı sıra, senfoni orkestralarıyla ilgili mülga ve mer'i mevzuat hükümlerini tetkik etmiş olması; 2021 sayılı (mülga) Riyaseti Cumhur Orkestrasının Maarif Vekâletine Raptı Hakkında Kanun (RG. 2.6.1932, S.2139), 2541 sayılı (mülga) Milli Musiki ve Temsil Akademisinin Teşkilat Kanunu (RG. 4.7.1934,

S. 2743), 3045 sayılı (mülga) Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası Teşkilâtı ve Orkestra Mensuplarının Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun (RG. 22.6.1936, S. 3336) hükümlerini kronolojik olarak ele alması ve ayrıntılandırması nedeniyle önem arz etmektedir. Bu itibarla, gelecekte bu alanda yapılacak olan diğer araştırmaları destekleyeceği değerlendirilmektedir.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

“Türkiye’nin Çok Sesli Müzik Tarihinde Senfoni Orkestralarının Yeri ve Önemi (1826-1975 Dönemi)” başlıklı bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinde var olan kayıt ve belgelerin incelenerek veri toplamaya dayanan belgesel tarama (doküman incelemesi) yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, belirli bir maksada yönelmiş olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerine şamildir (Karasar, 2005).

Bu çalışmada, yayınlanmış kitaplar, tanıtım kitapları, çeşitli çevrim içi kaynaklar (sözlük, web siteleri, tezler, bilimsel makaleler, vb.) kullanılmış, araştırmacı tarafından tez konusu hakkında görüşme yapılarak, müze ve sergi alanı ziyaretleri gerçekleştirilmiş ve veriler toplanmıştır.

Bu tez çalışmasında, konuya ilişkin kaynaklara ve araştırmacı tarafından kaynak kişilere başvurularak elde edilen verilerle birlikte, çoğu araştırmacı tarafından Ankara’da sergi alanı ve müzede çekilen fotoğraflara ve yurtdışı müze koleksiyonlarından örneklere yer verilmesi suretiyle bunlar sistemli biçimde bir araya getirilmiştir.

Araştırmacının bireysel olarak ziyaret ettiği Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonları ve 1826 Sergi Alanında çekmiş olduğu fotoğraflar da analiz edilerek araştırmada veri olarak kullanılmıştır.

Bu araştırmada, çalışmaya konu edilen 1826-1975 döneminde ülkemizdeki senfonik orkestralardan günümüzdeki adıyla Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla; çalışmaya konu dönemle sınırlı olarak İstanbul ve İzmir Devlet Senfoni Orkestralarının yeri ve önemi incelenmiştir.

2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma dört bölüm olarak tasarlanmıştır. İlk bölüm; araştırmanın konusu, ikinci bölüm; amacı, önemi, yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları; üçüncü bölüm; kavramsal çerçeve ve dördüncü bölüm çalışmanın sonuç kısmıdır.

3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1. Müziğin Doğuşu ve Gelişiminin Kısa Tarihçesi

Duyguların, zihinde hayalinin ardından, gerçeğe aktarılması hali, sanat olarak ifade edilebilir (Collingwood, 2021: 186).

Eski çağlardan günümüze medeniyetlerin kurulmuş olduğu Anadolu toprakları insanlık tarihinin ve bununla birlikte sanat tarihinin gelişimine ışık tutmaktadır. Yerleşik toplumların kurulmasıyla başlayan Neolitik Çağ'da besin üretiminin yanı sıra Çatalhöyük'te gördüğümüz üzere, belli bir düzene göre inşa edilen yapılar, taş veya kemik alet ve silahlar ile süs eşyalarıyla ilk yerleşim merkezleri meydana gelmiştir (Hodder, 2014: 195).

Sanatın bir dalı olan müzik ise, insan neslinin tarih sahnesine çıkması ile birlikte hislerini dile getirme aracı olarak kullandığı en eski yollardan biridir. İnsan bedenince üretilen ve ağızdan çıkan bir titreşimle açıklanan müziğin gereciyse, seslerdir (Say, 2019:19). Sanat tarihinin önemli alt başlıklarından olan müzik tarihinin başlangıcı da müziğin insanca ilk icrası olarak değerlendirilebilir.

Yerleşik yaşama geçilmeyle beraber gündelik yaşamında basit aletler kullanmaya başlayıp yaşadıklarını, inanç, korku ve diğer duygularını yaşadığı mağara duvarlarına resmetmeye başlayan insan, müzik için de çalgıları tasarlayıp kullanmaya başlamıştır.

Eski Yakındoğu ve Ege'nin en gelişmiş Neolitik merkezi günümüzde Konya'nın Çumra ilçesinin kuzeyinde yer alan Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük evlerinin en büyük özelliği duvarlarında; boğa başları ve resimlerin olmasıdır. İnsan elleri, insan figürleri, av sahneleri, boğalar, kuşlar, değişik konulu tasvirler önem taşımaktadır (Hodder, 2014: 31). Dönemin insanının gündelik hayatlarının ve inançlarının tasvirleri olan duvar resminde dans eden insan figürlerinin, ellerindeki nesnelerde çalgı da olduğu görülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Boğa avı betimlemeli duvar resmi, Çatalhöyük, M.Ö. 6 bin civarı.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara (**Fotoğraf:** Gözdegül Aslan,2022).

Anadolu topraklarında olduğu gibi İlkçağ Mezopotamya'sında da, müzik; kutlama ve ayinlerde önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu tip törenlerde yer bulan lir, Ön Asya'nın en kadim çalgılarından biridir (Sayın, 2018: 112). Eski çağlarda Anadolu, Mısır ve Yunanistan'da varlığı bilinen ve ekseriyetle yuvarlak gövdeli olan; önceleri kaplumbağa kabuğu ve sığır derisinden tahtadan yapılmış bir telli çalgı olan lirin ilk örneklerine M.Ö. 3000 yıllarında Mezopotamya'da rastlanmıştır (Aktüze, 2010: 350).

Anadolu'da M.Ö.4 binin sonu, 3 binin başlarında Eski Tunç Çağına girilmiştir. Bu çağda, Anadolu'nun her yanında yerleşim merkezleri oluşmuş ve coğrafya görkemli bir kültür ve sanat alanı haline gelmiştir.

Anadolu'nun Tunç Çağı merkezleri arasında günümüzde Alacahöyük, Kültepe, Horoztepe yer almaktadır. Horoztepe'de yapılan kazılarda M.Ö. 3 Binin sonlarına karşılık gelen eserlere rastlanılmıştır. Bunlardan biri olan ve mezarda ölü hediyesi olarak ele geçirilen sistrumun dinsel törenlerde bir müzik aleti olarak kullanıldığı değerlendirilmektedir (Şekil 2) (Sayın, 2018:13).

Şekil 2. Sistrum, Tunç Çağı, Horoztepe, M.Ö. 3 binin sonu.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara. (Fotoğraf: Gözdegül Aslan,2022)

Demir Çağı olarak tarihlenen M.Ö. 1.Bin'in ilk yarısında, Anadolu'da başkent Gordion (günümüzde Yassihöyük) olmak üzere Frigler hüküm sürmüştür. (Gordion Müzesi, t.y., 20).

Bu süreçte, Anadolu'da kullanılmış olan çalgılar arasında lirler, arplar, pan-flütler ve borular sıralanmaktadır (Karağaaç, 2018: 296). Hitit başkenti Boğazköy'de Frigler'e ait bir kalenin ön avlusunda bulunan ve MÖ 6. Yüzyıl'a ait olduğu önerilen başında bir taç olan Kybele, bu heykelde yanında çifte flüt ve kithara çalan müzisyenlerle tasvir edilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Boğazköy Kibele'si, Demir Çağı, M.Ö. 6. Yüzyıl.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara. (Fotoğraf: Gözdegül Aslan,2022)

Müzik ve buna bağlı olarak müzik aletleri insanın yaşamının merkezinde günlük hayatının bir parçası olduğundan bu dönemde artarak gelişme gösterdiğinden günümüze kadar da ulaşan çokça enstrüman örneği görülmektedir.

Ortaçağın başlarında müzik henüz tek seslidir (monofoni) ve genellikle doğaçlamadan faydalanılarak çalınıp söylenmektedir (Erol, 2001: 97). Papa Gregorius M.S. 6. Yüzyıl'ın başında görev yaptığı dönemde kilisede yapılacak törenlerde, tek sesli kendine özgü bir düzenle erkekler tarafından söylenen tören melodilerini düzenlemiştir ve bu tür Gregor melodileri, Gregoryen müzik olarak adlandırılmaktadır (Mimaroglu, 2019: 25).

Ortaçağın ilerleyen dönemleriyle birlikte müzikte Avrupa'da 'organum' yöntemi vasıtasıyla çok seslilik kavramı (polifoni) ortaya çıkmıştır (Erol, 2001: 104). Organum, ezgiye genellikle dördü ya da beşli aralıktan bir başka ezginin katılmasına verilen addır (Lord ve Snelson, 2018: 9).

Çok seslilikle birlikte şarkı bir müzik satırından meydana gelmekten uzaklaşıp yoğunlaşarak derinlik kazanmaya başlamıştır. Çok sesliliğin tekamülüyle paralel olarak müzikte notalama yöntemleri; nota değerleri ve süreleri de kesinleşmeye başlamıştır (Mimaroglu, 2019: 26).

15. Yüzyıl'da İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle, Klasik İlk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımı olan Rönesans başlamıştır. Rönesans'la birlikte 'yeni insan' zihniyeti Avrupa'ya egemen olmuştur (Say, 2003: 155).

Rönesans döneminde şarkı müzikleri yazılmıştır. Özellikle vokal çok seslilik anlayışı "a cappella" müzik gelişmiştir. A cappella, koroca icra edilen ancak enstrümanların eşlik etmediği müzik türüdür (Champigneulle, 1975: 27). Aynı dönemde orkestra müziği çok sesli müzik özelliği taşımaya başlamıştır (Möhsünoğlu, 2018: 8).

Çalgıların farklılığının ağır bastığı müzik edebiyatına Rönesans ile birlikte rastlanılmıştır (Erol, 2001: 37). Bu dönemde, çok sesliliğin artmasıyla beraber, çok sesliliği müzikte icra edilen çalgılar da gelişmiştir.

Ressam Hans Memling'in, günümüzde Anvers Kraliyet Güzel Sanatlar Müzesi koleksiyonunda yer alan *Music-Making Angels* "(Müzisyen Melekler) adlı 1494 yılında tamamladığı yağlıboya eserinde çok sesli müzik çalgılarından trompetin eserin meydana geldiği dönemdeki gelişimi ve türlerine de yer verildiği görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Hans Memling, Music-Making Angels, 1494.

(Anvers Kraliyet Güzel Sanatlar Müzesi, Anvers).

SORU: İcracısı bulunduğunuz trompet enstrümanının orkestranın tarihsel gelişimi içindeki yeri hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

E.BİLGİN: Trompet tarih öncesinden itibaren güçlü ses yapısı ve görkemli görünümü ile krallık ve imparatorlukların güç sembolü olmuş, gövde gösterisi rolünü Avrupa’da Rönesans ile birlikte meleklerle devrederek saygınlığını tanrısal anlamda korumuştur.

Şekil 5. Caravaggio, Müzisyenler, İtalya 1595

(Metropolitan Sanat Müzesi, New York.)

Rönesans’tan Barok Dönemi’ne geçişte önemli bir yeri olan Caravaggio’nun günümüzde Metropolitan Müzesi’nde sergilenen *Müzisyenler* tablosunda; dar bir alanda dört

genç müzisyen yer almakta olup, eserde enstrümanlara da yer verilmiştir. Tabloda bir genç Türk Dil Kurumu sözlüğünde mızrapla çalınan, gövdesi uttan daha ufak bir çalgı olarak tanımlanan (TDK, 2022) “lavta” çalmaktadır. Eserde, arkada yer alan genç üzümleri tutarken, önde ve arkası dönük resmedilen gençse bir yazıyı okurken kompoze edilmiştir.

Caravaggio, *The Musicians* (Müzisyenler) adlı yağlıboya tablosunu 1595 yılında tamamlamıştır. Eserde görüldüğü üzere çalgılar gelişerek günümüzdeki formlarına yaklaşmıştır (Şekil 5).

Barok müzik özünde saray müziği olup, Avrupa kıtasında 17. Yüzyıl’ın sonunda yaygınlaşmıştır (Say, 2003: 197). Barok Çağ, Monteverdi’den Bach’a değin sürerek Avrupa’da müziğin gelişiminde önemli dönüşümler başarılmış ve çalgıyla dönüşümün yaşandığı dönem olmuştur (Mimaroğlu, 2019: 43).

Barok dönemde yaşamın ihtişamını yansıtan opera gibi büyük formlar ile çalgı müziğindeki gelişmeler ortaya çıkmıştır (Say, 2019: 256). Önceki dönemlerde melodiyi tüm çalgılar aynı zamanda verirken barok dönemde melodi çalgılara ayrılmış ve orkestrasyon gelişmiştir (Erol, 2001: 111) (Şekil 6).

Şekil 6. Orfeo Operası Başsayfası

(1607, Mantova, İtalya).

(15

Mart

2022

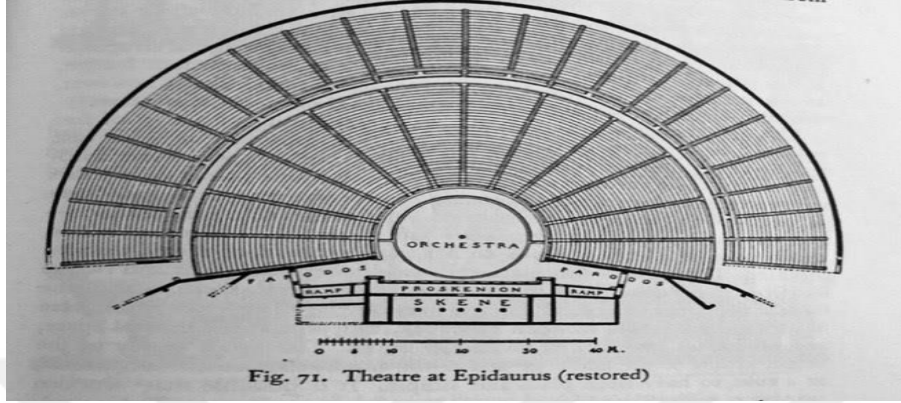
tarihinde

https://tr.wikipedia.org/wiki/Orfeo#/media/Dosya:Frontispiece_of_L'Orfeo.jpg, adresinden erişildi.)

3.2. Orkestra

Antik Yunan ve Roma döneminde sahnede koroya ayrılan ve koronun dansını icra ettiği yere ‘orquestra’ adı verilmiştir (Şekil 7) (Okyay, 2009: 9).

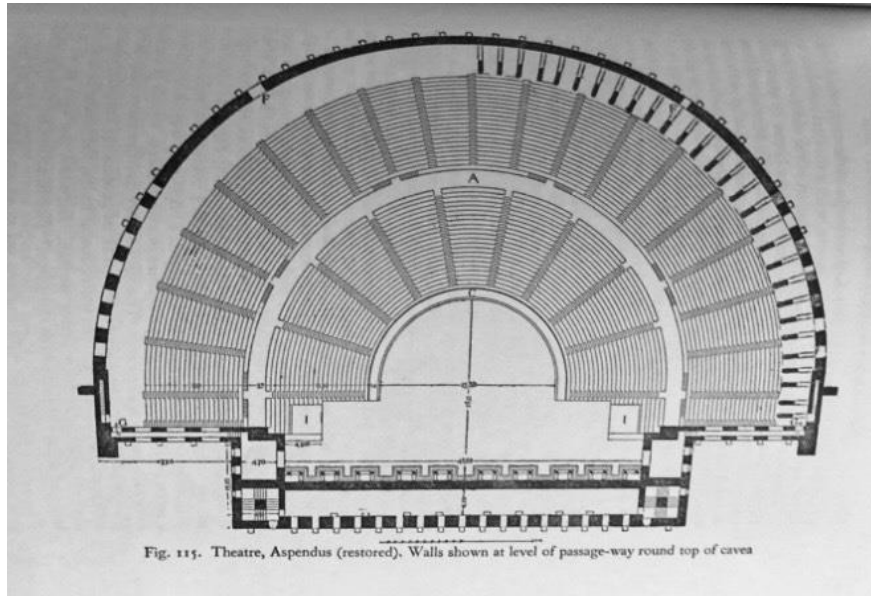
Orkestra; türlü çalgılardan meydana gelen ve sunduğu uyumlu ses renkleriyle bütünleşen topluluk (Say, 2019: 213), hangi türden olursa olsun çalgı topluluğu olarak nitelendirmiştir. (İlhanoğlu, 2019: 203).

Şekil 7. Epidauros Tiyatrosu Çizimi.

Robertson, (1980). *Greek and Roman Architecture* (p.165, fig. 71) adlı eserden alınmıştır.

Antik Yunan tiyatrosunda yuvarlak olan orkestra alanı, Roma dönemi tiyatrolarında M.Ö. 2. ve 3. Yüzyıllarda yarım ay halini alarak sahne binasının yükselmesi ve oyuncular ve orkestra üyelerinin geçip alana çıkacağı yollar kapalı hale gelmiştir (Şekil 8) (Robertson, 1980: 274). Günümüzde orkestra alanları yarı ay şeklini muhafaza etmeye devam etmektedir.

Şekil 8. Aspendos Tiyatrosu Çizimi.

Robertson, (1980). *Greek and Roman Architecture* (p. 275, fig. 115) adlı eserden alınmıştır.

Bugünkü anlamıyla orkestralarsa ilk olarak geç dönem Rönesans erken barok dönem bestecisi Monteverdi 1607 yılında sahnelenen “Orfeo” operasında kullanılmıştır. (Say, 2019: 213). Monteverdi opera orkestrasında yaylı çalgıları kullanan ilk besteci olarak bilinmektedir (Mimaroğlu, 2019: 204).

Orkestraların biçimlerinin oluşması 18. Yüzyıl’da Mozart ve Haydn ile Mannheim bestecileriyle katiyete varmaya başlamıştır. Mannheim bestecileri, 18. Yüzyılın ikinci yarısında Mannheim orkestrası için beste yapan Johann Stamitz öncülüğündeki iki kuşak besteci grubunu ifade etmektedir. Mannheim okulunun bestecileri klasik senfoni formunun gelişmesinde önemli bir rol oynamışlardır (Lord ve Snelson, 2018, 66). Mezkur besteciler senfoni orkestrasının temel kuruluşunu gerçekleştirmelerinin yanı sıra yöntemleri de ortaya çıkarmışlardır (Mimaroğlu, 2019: 205).

16. Yüzyıl’da ses ve çalgı birliği anlamında kullanılan senfoni (Aktüze, 2010: 552), ekseriyetle orkestralar için bestelenen uzun müzik eserleridir. Bu dönemde piyano klasik müziğin ve dolayısıyla senfonik müziğin içinde yer almaya başlamıştır. Klasik tarzda senfonilerin atası olarak nitelenen Haydn sonrasında, Mozart’ın ardından Beethoven senfonik eserlere insan sesi de ekleyerek çeşitlemeyi artırmıştır (Erol, 2001: 36).

19. Yüzyıl’da milli müzikler yükselişe geçmiştir. Bu yüzyılda Alman müzisyen Wagner ulusalcı bir yaklaşım çizmiştir ve senfoni orkestrasının çok büyük ve çeşitli olmasına önem vermiştir (Möhsünoğlu, 2018: 13). Bu çağda müzik, Avrupa’da sarayın egemenliğinin dışına çıkarak halka yayılmıştır (Möhsünoğlu, 2018).

19. Yüzyıl’ın sonu, 20.Yüzyıl’ın başıyla birlikte müziğin genel kimliğini değiştiren modern besteciler kendilerine has bir stil geliştirmeye başlamışlardır. Debussy bu dönemde müzik ve orkestrasyon prensiplerini ve kompozisyon tekniklerini değiştirerek, müziği sistem anlayışından kurtarmayı hedeflemiş ve çağdaş sanatçıları tesir altına almıştır (Champigneulle, 1975: 126).

3.2.1. Oda Müziği Orkestraları

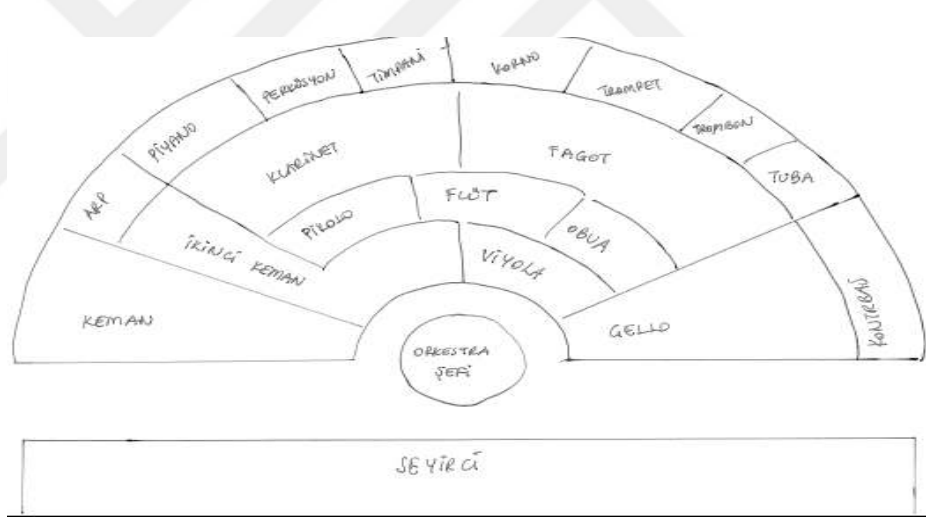
Oda müziği, 18. Yüzyıl sonu ve 19. Yüzyıl başlarında kilise müziği dışındaki türü tanımlamak için kullanılmıştır. Sonraki süreçte küçük salon ve odalarda ufak toplulukların ya da birkaç müzikçinin yorumladığı ses ya da çalgı müziğidir (Aktüze, 2010: 428).

Oda müziği toplulukları; (yaygın olarak keman-viyolonsel-piyano) üçlü (trio); dörtlü (kuartet) ve devam eden şeklinde çalgıların ve sanatçıların sayılarının artmasıyla oluşmaktadır. Oda orkestralarıysa bu kapsamdaki en büyük topluluk olup 20-25 sanatçının bir araya gelmesiyle teşekkül etmektedir (Say, 2019: 217).

3.2.2. Senfoni Müziği Orkestraları

Senfoni orkestraları günümüzde çok çeşitli enstrümanlar ve icracılarından teşekkül etmektedir. Senfoni orkestralarında çalgılar birden fazla sayıda yer almaktadırlar.

- Telli (keman, viyola, viyolonsel, kontrbas),
- Üflemlî (flüt, obua, klarnet, fagot, trompet, trombon, korno ve tuba),
- Vurmalı çalgılarla (timpani, ksilofon, büyük davul, ziller, perküsyon),
- Arp, org, piyano ve çeleta (Mimaroğlu, 2019: 204-205) ve icracılarından oluşan 80 ila 120 kişilik büyük orkestralara senfoni orkestraları denilmektedir.

Şekil 9. Günümüzde Senfoni Orkestrası Oturma Planı

(Çizim: Gözdegül Aslan, 2022) (Diyagram Taslağı: 20 Mart 2022 tarihinde <http://www.thecrso.com/orchestra-seating-chart.html> adresinden erişildi).

Senfoni Orkestralarında oturma nizamı (Şekil 9); çağlara, memleket ve orkestra şeflerine göre değişim göstermekle birlikte, ekseriyetle şefin konumuna göre sahnenin sol tarafında kemanlar, sağ tarafında çellolar yer almaktadır. Kemanlar ile çelloların arasında ise viyolalar konumlanmaktadır. Çelloların arkasında kontrbaslar bulunmakta, üflemlî çalgılarsa sahnenin orta bölümünde konumlanmaktadır. Vurmalılar ise üflemlîlerin arkasında yer almaktadır.

3.3.Osmanlı İmparatorluğu Müzik Geleneği

Osmanlı İmparatorluğu Anadolu'dan başlayıp Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına hakimiyet kurmuş ve bu coğrafyaların sosyal, kültürel müesseseleri devletin müzik kültürüne etki etmiştir.

Geleneksel Türk askeri müziği, Hunlar, Göktürkler ve Uygur Türklerinde tuğ müziği olarak ifade edilmiştir. Tuğ, bayrak ve davul eski Türk devletlerinde özgürlük ve salâhiyet belgesidir. Eski Türk Kağanları, yeni atadıkları kumandanları ve beylerine, belirli bir sayıda tuğ vermişlerdir. Diğer taraftan, Tuğ kelimesi çalgı manasına da gelmekle birlikte Türk askerî müziğinin Orta Asya'daki ilk adıdır (Altınölçek, 2015, 244). Orta Asya'daki "Tuğ" adı verilen çalgı topluluklarıyla ortaya çıkan askeri müzik takımları; Karahanlılar döneminde "tabılhane"ye çevrilmiştir (Budak, 2000: 49).

Diğer taraftan İhvanı Safa, El Kindi, Farabi ve İbn-i Sina gibi başka alanlarda da çalışmaları bulunan alimler, müziğe önemli katkılarda bulunmuşlardır. Müzik; İslâm estetiğinde hiçbir zaman sadece bir eğlence aracı olarak görülmemiş olup; müziğin insanın manevi tarafına tesiri hakkında üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca bu değerlendirmeler Batı kültürünü de etkilemiştir (Ülger, 2021, 402).

Osmanlı Müzik Geleneğinde Anadolu, Asya ve Akdeniz kültürlerinin yanı sıra Türk ve İslâm kimliğiyle, Avrupa ile kurulan ilişkilerin de önemli yeri bulunmaktadır. Bu bağlamda, Osmanlı Devletinin hakimiyet kurduğu süre ve coğrafyada yeni çalgılar ve eserler üretilmiştir (Budak, 2000: 96, 123).

Devletin 600 yılı kapsayan egemenlik döneminde, halk müziği, geleneksel sanat müziği ve geleneksel askeri müzik, 19. Yüzyıl'ın ilk çeyreğine kadar Türk müzik hayatına hakim olmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Fonetik Sanatlar Osmanlı Dönemi 1299-1922, E-kitap).

Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki "Tabılhaneler" Osmanlı Devletinde "Mehterhane"ye dönüşmüştür (Budak, 2000: 68). Merterhane, işlevi ve niteliği açısından Orta Asya Türk geleneğinden geldiği üzere egemenliği ve erki temsil etmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Fonetik Sanatlar Asyadan Gelen Miras E-kitap).

Mehter müziğinin seslendirilişinde geleneksel üflemeli ve vurmali çalgılar (zurna, boru, zurna, boru, kurrenay, mehter düdüğü, kös, davul, nakkare, zil ve çevgân) kullanılmıştır (Gazimihal, 2019: 32). Mehterhane son şekliyle her biri dokuzar adet olmak

üzere davul, zurna, nakkare, zil ve borudan oluştuğundan dokuz katlı mehterhane olarak isimlendirilmiştir (Budak, 2000: 71).

Özellikle 1683 Viyana Kuşatması sırasında Avrupalıları etkileyen mehter müziği, ritimleri ve geleneksel çalgılarıyla batılı bestecilerin de dikkatini çekmiştir. Avrupa’da bu dönemde ‘Türk stili’ anlamına gelen ‘alla turca’ stil yaygınlaşmıştır. II. Viyana kuşatmasının (1683) sonrasında mehter takımının etkileyici çalgıları olan kös, davul, nakkâre, üçköşe ve ziller, 18. Yüzyılın başlarında davul, timpani, senbal ve triangel olarak Avrupa’da orkestralara katılmışlardır (Gazimihal, 2019, 48-49). Haydn, Mozart, Beethoven, Weber, Brahms gibi besteciler, “alla turca” usulünde eserler bestelemişlerdir (Fonetik Sanatlar Osmanlı Dönemi, E-kitap).

Şekil 10. Levni, Merterhane Surname-Vehbi.

(T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. (2021). *Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Bizdeki Dünya Dünyadaki Biz Bizdeki Dünya Dünyadaki Biz* adlı eserden (s. 30-31) alınmıştır.

Lale Devri minyatür sanatçılarından Levni’nin, 1720 Şenliğinde Mehter Alayı temalı minyatüründe mehter alayının hiyerarşik bir biçimde kuvvetini gösteren ve geleneksel geçit törenlerinin milli olma duygusu ve cesaretlendirici etkisi görülmektedir (Yılmaz, Vodinalı ve Sazak, 2022: 278). Bu minyatürde, geleneksel çalgılardan zurna ve köseye de yer verilmektedir (Şekil 10).

Geleneksel Türk müziğinin uygulama ve öğrenim şekli yıllar süren hoca-öğrenci çalışması, belleğe alınan eserlerin “meşk” yoluyla sonraki nesillere iletilmesi biçimindedir (Somakçı, 2017:171).

Osmanlı döneminde meşk, Mehterhâne, Mevlevihâne, Enderun ve özel meşkhanelerde yapılmıştır (Behar,2020: 65,66). 16.Yüzyıl'da aslen Polonyalı olan Ali Ufki Bey Osmanlı coğrafyasında yer bulan farklı form ve türlerdeki eserleri batılı müzik yazısı ile kaydetmiştir (Behar,2017: 22,47). Ali Ufki'den yüzyıl sonra yaşayan Dimitri Kantemir kendi icadı olan müzik yazısı sistemini belgeleyerek dönemine ait usul ve makamların günümüze ulaşmasını sağlamıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Fonetik Sanatlar Osmanlı Dönemi (1299-1922) E-kitap) (Behar,2020: 72).

18. Yüzyıl'ın sonlarından itibaren makamsal yapı öne çıkarak yeni makamlar ve usuller kullanılmaya başlanmıştır (Budak, 2000: 68).

Osmanlı Sarayı'nda padişahlar da musikiyle ilgilenmişlerdir. Hükümdarlar arasında bu yönüyle adından en çok söz edilen padişah Sultan III. Selim'dir (Karakaya, 2011:599). III. Selim, Türk musikisine Acem-Bûselik, ArazbarBûselik, Dil-nevâz, Evcârâ, Gerdâniye-Kürdî, Hicâzeyn, Hüseyinî-Zemzeme, Isfahanek-i Cedîd, Nevâ-Kürdî, Nevâ-Bûselik, Pesendîde, Rast-ı Cedîd, Sûz-i Dilârâ, Şevk-Efzâ ve Şevk-ı Dil olmak üzere 15 makam kazandırmıştır (Öztuna, 2006: 278).

3.4. Osmanlı İmparatorluğu'nda Çok Sesli Müziğin Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyıl, yenileşmenin ve düşünce, çalışma, görüş ve anlayış konularında Avrupa ülkelerinin izledikleri temel ilkelerin benimsenmesinin ağırlık kazandığı evredir. Sultan III. Selim ve sonrasında tahta çıkan hükümdarların reformları ile Osmanlı Devleti'nde başta askeri ve idari alanlar olmak üzere birçok alanda yeni düzenlemeler yaşanmıştır.

III. Selim sanatla ve Batı müziğiyle ilgili bir padişaktır. III. Selim batı müziğinin Osmanlı Sarayı'nda resmi anlamda yer almasını sağlamıştır. II. Selim döneminde, Nizam-ı Cedid adı altında Yeniçeri örgütünden ayrı ve giyim donanım ve taktikleriyle Avrupa kuralları çerçevesinde meydana getirilen yeni ordu teşkilatına bir boru takımı eklenmiş ve Batı müziği askeri müziğine de dahil olmaya başlamıştır (Kılıç, 2019: 552).

Osmanlı Sarayı'nda ve toplumunda batılılaşma hareketleri ile beraber 19. Yüzyıl'da Türk müziğinin yanı sıra batılı tarzda müzik bu dönemde yaşanan siyasi, ekonomik ve düşünsel gelişmelerle birlikte Sarayda yer bulmaya başlamıştır.

III. Selim'in ardından Sultan II. Mahmut, batı tarzı müziğin çoğunlukla askeri alanda kullanılmasını istemiştir. II. Mahmut döneminde 1826 yılında Yeniçeri Ocağı lağvedilerek Batılı tarzda yeni bir ordu, Asakir-i Mansure-i Muhammediye, kurulmuştur (Kılıç, 2019). Mehterhane kapatılmıştır. Dolayısıyla bu dönem Muzikâ-i Hümayûn gibi kurumların gelişmesine olanak tanımıştır. Mehterhanenin kapatılıp yerine Muzikâ-i Hümayûn'un kurulması, Osmanlıda müzik olgusunun değişmesi ve müzisyenliğin Sarayda önemli bir rol oynamasını da beraberinde getirmiştir (Gazimihal, 2019: 52).

3.4. 1826-1922 Dönemi

Sultan II. Mahmut'un Osmanlı Devleti'nde kapsamlı bir yenileşme hareketine başlamasıyla birlikte, Mehterhanenin yerine modern bir kurum olan Muzikâ-i Hümayûn kurulmuştur. II. Mahmud, bir bütün olarak yenilik hareketi gerçekleştirmiştir. Osmanlı Devleti'nde askeri müzik icra eden Mehterhane kapatılarak saray bünyesinde devre uygun modern bir askeri müzik kurumu olarak Musika-i Hümayûn teşkil ettirilerek Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun tören yürüyüşlerine eşlik etmesi ve askeri talimler yapılırken marşlar çalması hedeflenmiştir (Say, 2003: 509). Sultanın iradesiyle Muzikâ-i Hümayûn'da Türk ve Batı musikisi öğretimi verilmeye başlanmıştır (Say, 2019: 234).

Evvela Mösyö Manguel Efendi şef olarak belirlenmiş ancak Manguel Efendi'nin Musika-i Hümayûn'daki çalışmalarını Sultan II. Mahmut yetersiz bularak yeni bir şef bulunması emrini vermiştir. Sardunya-Piemonte Krallığının İstanbul'daki Büyükelçisi ile irtibata geçilmesinin ardından, büyükelçinin Torino'daki Dışişleri Bakanlığı ile irtibat kurmasıyla yapılan araştırma sonucunda büyükelçiye Guiseppe Donizetti önerilmiştir (Aracı, 2014: 44). İtalyan müzisyen Giuseppe Donizetti sultanın daveti üzerine 1828'de İstanbul'a gelmiş ve Muzikâ-i Hümayûn'un başına geçmiştir. Donizetti müzik alanındaki deneyimiyle topluluğu geliştirmenin yanı sıra eserler üretmiştir. Donizetti Paşa, hükümdarlar adına da eserler ortaya koyarak, Sultan II. Mahmut için Mahmudiye, Sultan Abdülmecit için Mecidiye marşlarını bestelemiştir (Aracı, 2014: 68, 95). Donizetti Paşa, görev yaptığı müzisyenlerin batı müziği nota yazısını kısa sürede öğrenmesini sağlamıştır (Antep, 2017: 28).

Donizetti uygun bir ortamın meydana gelmesinin ardından senfonik müziğe de ağırlık vermiştir (Okyay, 2009: 42). Aynı dönemde Sarayda bando takımı da oluşturulmuştur. (Gazimihal, 2019: 58) Donizetti Sultan Abdülmecid döneminde liva (tuğgeneral) rütbesine

terfi ettirilerek 1854 yılında Türk Dil Kurumu sözlüğünde, Osmanlı Devleti zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askerlere verilen unvan olarak tanımlanan Paşa unvanını (TDK, 2022) almıştır (Antep, 2017: 28). Kurulan askeri bando da armoni mızıkası olarak teşkilatlanmıştır (Temiz, 2020: 329).

Donizetti Paşa'dan sonra Guatelli Paşa ve D'Aranda Paşalar Muzikâ-i Hümayûnda görev almışlardır. Guatelli Paşa Sultan Abdülaziz için Aziziye Marşını bestelemiştir (Okyay, 2009: 51). Sultan Abdülaziz alman besteci Richard Wagner'in Bavyera'da yaptırdığı Bayreuth Festival Tiyatrosu'na başta bulunan (Aracı, 2014: 170) musiki, resim ve hat sanatlarıyla ilgilenmiş bir hükümdardır. Muzikâ-i Hümayûn, kuruluşundan itibaren sultanın himayesinde olmuş ve sultan tarafından giderleri karşılanmıştır. Toplulukta Batı müziğinin yanında bir alaturka (incesaz) bölümü de mevcuttur (Cengiz, 1993: 28).

Muzikâ-i Hümayûn mensuplarına müzik teorisini yanı sıra yabancı dil de öğretilmiştir ve yetenekli bulunan öğrenciler burslu olarak eğitim için Almanya'ya gönderilmiştir. Müzika-i Humayun kuruluşundan itibaren yerli ve yabancı eğitimleriyle önemli bir okul olmuştur (Selanik, 1996: 293). Muzikâ-i Hümayûn ülkede çok sesli müzik alanında ciddi anlamda eğitim veren ilk kurumdur (Şekil 11).

II. Meşrutiyetin ilanından sonra, yabancı şefler yerine Türk şeflerin başa gelmesi yönünde karar verildiğinden Guatelli'nin de öğrencisi olan olan Saffet Bey Muzikâ-i Hümayûn'un şeflik görevinde bulunmuştur (Özasker, 1997: 21).

Muzikâ-i Hümayûn'da önce bando şefi olan Saffet (Atabinen) Bey, 1908 yılında hem bandonun, hem de orkestranın yönetimine getirilmiştir. Saffet Bey ilk Türk orkestra şefi olarak kabul edilmektedir (Okyay, 2009: 53). Senfonik eserlerin repertuvarda yer almasıyla Beethoven senfonilerinin seslendirilmeleri ve ilk turne de onun döneminde gerçekleşmiştir (Antep, 2017: 40).

Kuruluş tarihi itibarıyla Muzikâ-i Hümayûn bir kısım Avrupa konservatuvarlarından daha eskidir, ancak Muzikâ-i Hümayûn'un ilerleyiş sürecinde, sistemli ve disiplinli olarak yönetimi hususunda buhranlı dönemlerin ve savaşların da etkisiyle aynı ölçüde önem verilemediği (Gazimihal, 2019:120) değerlendirilmektedir.

Şekil 11. Muzika-i Hümayun, 1917-1918 yılları, Avrupa turnesi

CSO 1826 Sergi Alanı, CSO Ada Ankara, (Fotoğraf: Gözdegül Aslan, Ankara, 2022)

Atabinen'in 1916'da emekli olmasından sonra topluluk, Zâti Arca'nın kumandanlığında faaliyetini sürdürmüştür (Özasker, 1997: 23). Kurumdaki ilk Türk konser kemancısı Zeki Bey (Osman Zeki Üngör) aynı zamanda İstiklal Marşının da bestecisidir. Onun yönetiminde müzikal olarak iyi bir seviyede olan Muzikâ-i Hümayûn 1917 yılında Birinci Dünya Savaşı yıllarında Avrupa turnesine çıkmıştır (Şekil 12) (Gazimihal, 2019: 138).

Donizetti ve Guatelli gibi önemli müzisyenlerin yönetimiyle kurumsallaşma sürecini geçiren Muzikâ-i Hümayûn, Cumhuriyet Türkiye'sinde Ankara'da Mustafa Kemal (Atatürk)'ün iradesiyle oluşturulan Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası üyeleri ve kurumsal tecrübesiyle sonrasında Musiki Muallim Mektebi ile konservatuvarın da alt yapısını teşkil etmiştir.

Muzikâ-i Hümayûn'dan yetişerek Batı müziği ve repertuarını öğrenen müzisyenler Cumhuriyet ile beraber oluşan müzik kurumlarında ve bandolarda görev yapmaya devam etmişlerdir.

Türkiye'nin ilk çok sesli müzik eğitim öğretim kurumu ve ilk konservatuar olarak değerlendirilen Muzikâ-i Hümayûn'da önceleri batılı sanatçı ve eğitimciler sonraları ise hem kurumdan yetişen hem de Avrupa'da eğitim görerek kurum bünyesinde yer alan sanatçı ve eğitimcilerle farklı ordu birimlerinde bandolar kurulmuş, sınırlı bir ölçüde halka çok sesli müzik ulaşmaya başlamıştır.

Muzikâ-i Hümayûn, müzik ve müzik eğitiminde yüzyıllık bir birikimi Cumhuriyet Türkiye'sine aktarabilecek düzeyde sanatçılar yetiştirmiş olması (Budak, 2020: 95) sebebiyle de kurumsal anlamda Türk müzik tarihi açısından önemlidir.

3.5. 1922-1932 Dönemi

1922 yılında Saltanatın kaldırılmasının ve Sultan Vahdettin'in ülkeden ayrılmasından sonra halifelik makamı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Şehzade Abdülmecid Efendiye devredilmiştir. Halifeliğin kaldırılacağı 3 Mart 1924'e kadar Muzikâ-i Hümayûn, Şehzade Abdülmecid Efendiye bağlanmış ve kurumun adı bu dönemde Makam-ı Hilafet Muzikası olarak anılmıştır (Özasker, 1997: 25).

Cumhuriyetin ilanından önce henüz Milli Mücadelenin devam ettiği dönemde 6 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan Maarif (Eğitim) Kongresi'nde eğitim konusu tartışılmıştır (Ergin, 1997, akt. Şimşek, 2018: 244) Maarif Kongresi'nden sonra, bu defa müzik eğitimi konusunda, 1923 yazında Ankara'da Birinci Heyet-i İlmiye'nin gündeminde "milli hars, milli müzik, ilkokul programlarındaki değişiklikler, kız ve erkek öğretmen okulları tüzük ve programları" gibi hususlar yer almıştır (Şahin ve Duman 2008, akt. Şimşek, 2018: 244).

Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) 13 Ağustos 1923'te Büyük Millet Meclisi'nin II. Dönem 1. Yasama Yılı'nın Açılış konuşmasında "*Fakat efendiler, ulusumuz; ulusun sanat ruhu, müziği, edebiyatı ve bütün güzel sanatları bu kutsal savaşın tanrısal namelerini güçlenen bir vatan aşkının coşkusu ile her zaman söylemelidir*" (Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisini Açılış Konuşmaları, II. Dönem, 1. Yasama Yılı) ifadeleriyle henüz yeni kazanılmış bir zaferin ardından, Cumhuriyetin ilanından hemen önce yeni dönemde sanatın da toplumsal hayatta çok önemli bir yer teşkil etmesini beklediğini açık bir şekilde vurguladığı görülmektedir.

Hilafet 3 Mart 1924'te Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kaldırılmıştır. Hilafetin kaldırılmasının ardından o günkü adlarıyla Makam-ı Hilafet Muzikası üyeleri Ankara'dan gelen davet üzerine trenle Ankara'ya nakledilmiştir (Şekil 13) (Antep, 2017: 96-97).

Toplulukta yer alan ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde Muzikâ-i Hümayûn bünyesinde varlık gösteren hanende ve sazendelerden müteşekkil İncesaz Heyeti de orkestra ve bando takımıyla birlikte 1924 yılında Ankara'ya nakledilmiştir (Cengiz, 1993: 17,29).

Şekil 12. Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti,1924, CSO1826 Sergi Alanı, CSO Ada Ankara.
(Fotoğraf:Gözdegül Aslan, Ankara, 2022)

11 Mart 1924 tarihinde Gazi Mustafa Kemal'in eşi Latife Hanım'ın himayelerindeki ilk Ankara konserlerinde, topluluk, aralarında Beethoven'ın Beşinci Senfonisi'ni de içeren bir repertuvar seslendirmiştir (Gazimihal, 2019: 146).

Beethoven'ın 'Kader Kapıyı Çalıyor' adıyla da anılan Beşinci Senfonisi, sağırlıkla mücadele ettiği dönemdeki duygularını ve kahramanlık düşüncelerini de yansıtmaktadır (Say, 2003, 324; Mimaroglu, 2019, 85; Lord ve Snelson, 2018, 77; Erol, 2001,132). Milli Mücadelenin ardından gerçekleşen bu konserdeki eser seçiminin dönemin zafer, bağımsızlık ve kahramanlık ruhunu yansıtmaları bakımından isabetli olduğu düşünülmektedir.

Mustafa Kemal'in de dinleyiciler arasında yer aldığı konser muvaffak olunca 2 Nisan 1924'te topluluk Ankara'daki ikinci konserini vermiştir (Antep, 2017: 97).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber, yenilikler sadece yönetsel, ekonomik ve toplumsal alanlarda değil, kültür ve sanat alanında da çok yönlü, kapsamlı ve derinlikli bir şekilde gerçekleşmiştir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yeni bir devlet yapısının temelleri atıldığından, devletin tüm kurumlarının teşkilatlandırılmaları, çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi ve kurumsallaşmaları kanunlaşma yolu ile sağlanmıştır. Bu çerçevede devlet bünyesindeki

sanatsal faaliyet gerçekleştiren, sanat eğitimi veren kurumlarında da aynı şekilde hareket edilmesi tabiidir.

Hilafetin kaldırılmasıyla eş zamanlı olarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilmiştir. Müzik, okullara bir ders konusu olarak ilk kez İstanbul Muallim Mektebinde konulmuştur (Selanik, 2011: 293). Hemen ardından Maarif Vekaletine bağlı olarak kurulan Musiki Muallim Mektebi (Şekil 14) (Tangülü ve Becerikli, 2020: 458), Cumhuriyet idealiyle müzik öğretmenleri yetiştirmiş, Ankara Devlet Konservatuvarı'nın teşekkül etmesine zemin hazırlamıştır (Onay, 2017: 20).

Musiki Muallim Mektebi binası Viyana doğumlu mimar Viyana doğumlu mimar Ernst Arnold Egli tarafından tasarlanmıştır. Bina, 1927-1929 yılları arasında inşa edilmiştir. Türkiye'nin modern mimarisine örnek bir binadır. Müzik eğitimi için ihtiyaç duyulan ses geçirmeyen odalar, konser salonu gibi özelliklere sahiptir (Alpagut, 2012: 105,110).

Bu okulun müdürlüğüne aynı zamanda Orkestranın da Şefi olan Osman Zeki Bey getirilmiş, orkestra üyelerinden bazıları da öğretmen olarak atanmıştır (Altunya, 2006, Öztürk, 1998, akt. Tangülü ve Becerikli, 2020: 459) Okul, özellikle 1925'ten sonra giderek gelişmiş, program ve eğitim-öğretim kadrosu bakımından güçlenmiştir. Avrupa'da eğitim görerek yurda dönen Ekrem Zeki Ün, Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin, Ahmet Adnan Saygun gibi genç müzisyenler hoca olarak görev yapmış ve yurt dışında öğrendikleri yenilikleri Musiki Muallim Mektebinde uygulamaya koymuşlardır (Şimşek, 2018: 246).

Şekil 13. (Eski) Musiki Muallim Mektebi (1924-1937), Cebeci, Ankara.

(Fotoğraf: Gözdegül Aslan,2022).

Cemal Reşit Rey, Ulvi Cemal Erkin, Ahmet Adnan Saygun, Hasan Ferit Alnar ve Necil Kazım Akses; Halil Bedii Yönetken'in Balakirev, Borodin, Cui, Mussorgski ve Rimski-Korsakov'dan müteşekkil *Rus Beşleri*'nden (Say, 2003) esinlenen adlandırmasıyla günümüzde *Türk Beşleri* olarak isimlendirilmektedir. *Türk Beşleri* çok sesli müzik alanında eserler bırakmışlardır. Yurt dışında eğitim görmelerinin ardından ülkeye dönerek çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Adı geçen besteciler ortak özelliklerinin yanı sıra farklı üsluplarla kendilerine özgü eserler meydana getirmişlerdir (Say, 2003: 518).

Orkestra, gerek Musiki Muallim Mektebi'nin kuruluşunda yer almasında, gerekse Mektebin eğitim faaliyetlerinin üyeleriyle gerçekleştirilmesiyle beraber geçmişten itibaren taşıdığı sadece çok sesli müzik eser icracısı olan bir kurum olmanın ötesindeki varlığını devam ettirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, hem ülke tanıtımı hem de ekonomik hususlara verdiği önemi göstermek için Avrupa limanları ziyaret edilerek dört ay süren Seyyar Sergiyle (Karadeniz Vapuru) (Şekil 15) ile Türk ürünleri tanıtılmıştır. Seyyar Sergi Zeki Bey şefliğinde Orkestra da yer almıştır (Okyay, 2009: 67). Bu minvalde, Orkestranın Cumhuriyet Dönemindeki ilk yurt dışı turnesini 1926 yılında Karadeniz vapurunda düzenlenmiştir (Gazimihal, 2019: 142).

Şekil 14. Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti (Seyyar Sergi'de)

CSO1826 Sergi Alanı, CSO Ada Ankara, Ankara. (Fotoğraf: Gözdegül Aslan, 2022).

Ülkedeki devlet bünyesinde yer alan müzik kurumlarıyla ilgili kanun çalışmaları 1930'lu yıllarda da devam etmiştir. 2021 sayılı “Riyaseti Cumhur Orkestrasının Maarif Vekâletine Raptı Hakkında Kanun (RG. 2.6.1932, S.2139) ile Riyaseti bando bölümü Milli Müdafaa Vekaletine (Milli Savunma Bakanlığı) bağlanmıştır. Mezkur kanunla, Riyaseti Cumhur Musiki Heyetinin orkestra kısmı Riyaseti Cumhur Filarmonik Orkestra Heyeti adıyla Maarif Vekaletine (Milli Eğitim Bakanlığı) bağlanmıştır. Orkestra Heyeti mensup muzika muallimlerinin (öğretmenlerinin) derecelerine denk gelen ücretlerini alacakları, tayin, terfi ve disiplin işlerinin ilk ve orta derece öğretmenleri hakkındaki o dönemde geçerli bulunan ilgili Kanun hükümlerine tabi oldukları aynı kanunla hükme bağlanmıştır.

Riyaseti Cumhur Orkestrası'nın bando bölümü "Riyaset-i Cumhur Armoni Mızıkası" adını alırken Orkestranın başına Albay Zeki Bey, bandonun başına ise Yarbey Veli Bey getirilmiştir (Gazimihal, 2019: 156). Bando ve orkestra, (mülga) 2021 Sayılı Kanunla birbirlerinden kesin olarak ayrılmıştır. Orkestra Heyetinin ve Heyette yer alan öğretmenlerin Maarif Bakanlığına bağlanarak özlük düzenlemelerinin ilk ve orta derece öğretmenleri hakkındaki mevzuata tabi olduğu hükme bağlanmıştır. Orkestra bu düzenlemeyle sivilleşmiştir.

3.6. 1932-1957 Dönemi

İstiklal Marşı, 1933 yılında Riyaseti Cumhur Orkestrası tarafından bestecisi Zeki Bey şefliğinde taş plağa kaydedilmiştir. Türk Milletinin binlerce yıllık tarihi boyunca verdiği son bağımsızlık savaşında, milletin istiklâle olan güçlü isteğini, inancını ve milli mücadelesini anlatan, Mehmet Akif Bey'in (Ersoy) güftesini kaleme aldığı ve Riyaseti Cumhur Orkestrası'nın o dönemki şefi Zeki Bey'in bestelediği İstiklal Marşı, temelini yüzyıl öncesinden alan köklü sanat kurumu tarafından bestecisi şefliğinde kayda alınarak plağın muhafaza edilmesi sağlanmıştır. Taşplak, günümüzde CSO1826 Sergi Alanında sergilenen eserler arasında yer almaktadır (Şekil 16).

Şekil 15. İstiklal Marşının kayıtlı olduğu taş plak

CSO1826 Sergi Alanı, CSO Ada Ankara, Ankara. (Fotoğraf: Gözdegül Aslan, 2022).

1934 yılında müzik alanında kanun çalışmaları devam etmiştir. 2541 sayılı (mülga) Milli Musiki ve Temsil Akademisinin Teşkilat Kanunu (RG. 4.7.1934, S. 2743) ile Maarif Vekaletine bağlı olmak üzere Ankara’da bir milli musiki ve temsil akademisi kurulmuştur. Mezkur kanunda, akademi bünyesinde Musiki Muallim Mektebi, Riyaseti Cumhur Filarmonik Orkestrası ve Temsil Şubesi düzenlenmiştir. Adı geçen kanunla, orkestra üyeliğine giriş koşulları belirlenerek, orkestra üyelerinin özlük durumlarına ilişkin hükümlere de yer verilmiştir.

Riyaseti Cumhur Filarmonik Orkestrası, 3045 Sayılı (mülga) Cumhur Başkanlığı Filârmonik orkestrası Teşkilâtı ve Orkestra Mensublarının Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun (22.6.1936 RG. , S. 3336) uyarınca 2541 sayılı kanunun Cumhur Başkanlığı Filârmonik orkestrasına ait ilgili hükümlerin mülga hale gelmesiyle Orkestra Milli Musiki ve Temsil Akademisi’nden ayrılmıştır.

Orkestra, erken Cumhuriyet Dönemi’nde, yerli ve yabancı müzisyenlerin çok sesli müzik eserlerini icra etmesinin yanı sıra, dönemin müzik alanındaki gelişmeleri, düzenlemeleri ve bu bağlamdaki kanunlaşma süreçlerinde yer bulmuştur.

Kurumun adının süreç içinde teşkilatlanma usulüne uygun olarak değişmesi, gerek farklı müzik kurumları ile bir araya getirilmesi ve ayrılması gerek kurum bünyesinde yer alan bando ve orkestra heyetlerinin birbirlerinden ayrılarak teşkilatlanmaları, mensuplarının özlük hususlarının düzenlenmesi konuları 1930-1940’lı yıllarda ilgili kanun çalışmalarıyla düzenlenmiştir.

1934 yılında ise Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası’na şeflerinden ve Türk Beşleri arasında yer alan Ahmet Adnan Saygun Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk lirik sahne eseri, İran

Firdevsi'nin Şehname'sindeki Feridun efsanesinden konusunu alan, Türk-İran kardeşliğini anlatan, Atatürk'ün konusunu belirlediği ve diline duyarlılık gösterdiği Özsoy Operasını bestelemiştir (Altay, 2021:115,118).

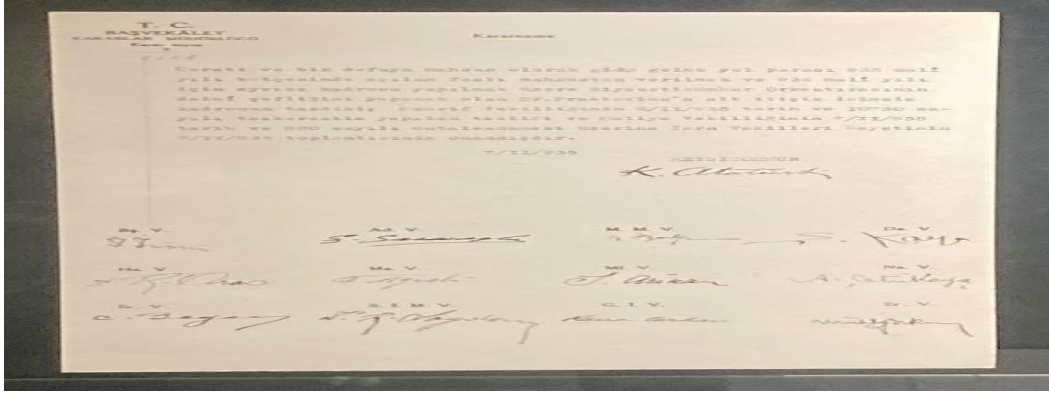
Şekil 16. Adnan Saygun Heykeli

CSO Tarihi Salon Bahçesi, CSO Ada Ankara, Ankara (**Fotoğraf:** Gözdegül Aslan, 2022).

1935 yılına gelindiğinde Alman besteci, kemancı, viyola çalıcısı, eğitimci, müzik teorikisi ve orkestra şefi Paul Hindemith (Özasker, 1997: 36) ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ilki 27/2/1935 tarihinde akdedilen sözleşme ile Türkiye'de çok sesli müzik öğretimi ve yaşamına ilişkin raporlar alınmaya başlanmıştır (Çakar, 2012, 35).

Hindemith 1935 yılında hazırladığı ilk raporunun birinci bölümünde Orkestra ana başlığı ile öncelikle Türkiye'deki müzik ve orkestra ilgili genel görüşlerini iletmiştir. Orkestranın iyi bir Avrupa orkestrası özelliğine niteliğine ulaşması ve yüksek bir orkestra kültürünü oluşturabilmesi için Türk müzisyenler yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu itibarla; orkestranın çalışma alanı, orkestra müzisyenleri, orkestra şefi, orkestranın tesir ve nüfuz alanı ve orkestra programı üzerine bilgiler vererek teklifler getirmiştir. Büyük bir orkestra yerine görece daha küçük bir orkestrayı az zamanda yüksek bir seviyeye ulaştırmayı teklif ederek büyük bir konser salonunun olması gerektiği hususunu belirtmiştir. Hindemith; Orkestranın, radyodan da yayınlanacak yılda en az 12 senfoni konseri vererek bu konserlerin üç-dört tanesini taşrada gerçekleştirmesini önermiştir. Hindemith ayrıca çabuk bir şekilde musiki okulunun açılarak en kısa sürede yeterince müzisyen yetiştirilmesi icap ettiğini vurgulamıştır. Orkestra şefinin seçiminin önemli olduğunu ve daimi bir orkestra şefi ile sözleşme yapılarak dışarıdan da tanınmış müzisyen

ve orkestra şeflerinin getirtilebileceğini belirtmiştir. Orkestranın elinde bulunan ve yıllar önce alınmış orkestra çalgılarının kondisyonunun fena vaziyette olduğunu ifade ederek Türkiye'nin iklim yapısına uyan yeni çalgıların alınmasını teklif etmiş ve alınması gereken çalgıların listesini teşekkül ettirmiştir. Orkestranın senfoni konseri programlarında çalınacak eserler ve ayrıca oda müziği programı için fikirlerini beyan etmiştir (Okyay, 2009: 79-81; Güdek, 2014: 641; Kahramankaptan, 2013: 76-78).

Şekil 17. Riyaset-i Cumhur Orkestrasının Daimi Şefliğine atanan Dr. Praetorius'a ait 7/11/1935 tarihli karar,
CSO1826 Sergi Alanı, CSO Ada Ankara, Ankara. (Fotoğraf: Gözdegül Aslan, 2022).

Paul Hindemith aracılığıyla Türkiye'den gelen davet ve 7/11/1935 tarihli Kararnameyle görevlendirilen (Şekil 18) Alman orkestra şefi Dr. Ernst Praetorius, Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrasında 1935-1946 yılları arasında görev yapmıştır (Okyay, 2009: 83). Bu dönemde, Cumhuriyetin ilk kuşak bestecilerinden, daha sonra birinci şef olarak görev yapacak Hasan Ferid Alnar 1936 yılında yardımcı şeflik görevine getirilmiştir (Antep, 2017: 174). Praetorius'un göreve başlamasıyla nitelikli Alman orkestra sanatçıları Ankara'ya getirilmiş, bu sanatçılar hem orkestrada görev yapmış hem de konservatuvarda ders vermişlerdir (Okyay, 2009: 84). Praetorius döneminde ünlü yabancı solistler ve Ankara'da konservatuvarda bulunan E. Zuckmayer gibi yabancı müzisyenler Orkestrada solist olarak yer almışlar ayrıca Türk bestecilerin eserleri ilk kez Orkestra tarafından seslendirilmiştir (Antep, 2017: 174).

1942 yılında Praetorius şefliğindeki Orkestra ve Konservatuvar Korusu Ludwig Beethoven'in 9. Senfoni'sini bestecinin vefatının 115. Yıldönümü nedeniyle Konservatuvarın Cebeci'deki binasında seslendirmiştir (Bali, 2020: 70). Dr. Ernst Praetorius, 11 yıl yaşadığı Ankara'da 1946'da vefat etmiştir (Okyay, 2009: 87).

1947 yılında Beethoven'in 120. ölüm yıldönümüne denk gelen 22-26 Mayıs 1947 tarihlerinde Ankara'da 'Beethoven Bayramı' düzenlenmiştir. Bestecinin dokuz senfonisi Alman şef Hermann Scherchen'in Türkiye'ye gelip Orkestraya şeflik etmesiyle icra edilmiştir (Bali, 2020: 76).

1948 yılına gelindiğinde yürürlüğe giren 5245 sayılı İdil Biret ve Suna Kan'ın Yabancı Memleketlere Müzik Tahsiline Gönderilmesine dair Kanun (RG.12.6.1948, S.6955) hükümleri uyarınca yedi yaşındaki İdil Biret (piyano) ve on iki yaşındaki Suna Kan (keman), Paris Konservatuvarında eğitim görmek üzere Fransa'ya gönderilmiştir. Eğitimleri Türk Devletince karşılanmış ve sonrasında dünyadaki önemli müzisyenler arasında yer alarak ve sonraki dönem sanatçılara da örnek teşkil ederek Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve sonrasında diğer devlet senfoni orkestralarında da solist olarak konserler vermişlerdir.

5245 sayılı Kanunun kapsamı 6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun (RG. 24.2.1956, S.9242) ile genişletilmiştir. Mezkur yasayla olağanüstü yetenekte oldukları usule göre tespit edilen çocuklar müzik alanıyla sınırlı kalmayarak, güzel sanatların bütün branşlarında devlet tarafından yetiştirilme imkanına kavuşmuştur.

Tablo 1. Mevzuat Sürecine İlişkin Tablo

AD	TARİH	AÇIKLAMA
Muzika-i Humayun	1826-1922	Saltanatın Kaldırılması
Makam-Hilafet Muzikası	1922-1924	Hilafetin Kaldırılması
Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti	1924-1932	(mülga) 2021 Sayılı Kanun
Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası	1932-1957	6940 Sayılı Kanun
Riyaset-i Cumhur Senfoni Orkestrası	1957-Günümüz	28/01/1970 tarihli Yönetmelik ile Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası olarak

Yukarıda yer alan tablonun (Tablo 1) açıklama kısmında ilgili olay veya ilgili mevzuat belirtilerek kurumun adının değişim süreci ve tarihleri açıklanmıştır.

3.7. 1957-1975 Dönemi

3.7.1. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (1957-1975 Dönemi)

Müzik alanında kanunlaşma çalışmaları 1957 yılında da devam etmiştir. 29 Mart 1957 tarih ve 9572 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 6940 sayılı Riyaseti Cumhur Senfoni Orkestrası Kuruluşu Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. 6940 sayılı Kanunla Riyaseti Cumhur Filarmoni Orkestrasının adı Riyaseti Cumhur Senfoni Orkestrası olarak değiştirilerek kurumun teşkilat usul ve esasları belirlenmiştir.

Mezkur kanunun ikinci maddesi kurumun görevlerini belirlemiştir. Buna göre, Orkestra, ülkede sanat kültürünün gelişimi açısından gerekli faaliyetlerde bulunarak, uluslararası alanda milli sanat çalışmalarında ülkedeki benzeri kurumlarla işbirlikleri yaparak, ücretsiz halk konserleri tertipleneceği hususları düzenlenmiştir.

Şekil 18. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Tarihi Salon, Ankara.

(Fotoğraf: Gözdegül Aslan, 2022).

Mezkur Kanunun devam maddelerinde ise orkestranın oluşumu, üyeleri, yönetim kurulu, yerli ve yabancı sanatçı istihdamları düzenlenmiştir. 6940 sayılı Riyaseti Cumhur Senfoni Orkestrası Kuruluşu Hakkında Kanunun onuncu maddesi Orkestranın idari işlerinin, orkestra şefinin başkanlığında orkestra üyelerinin kendi aralarından bir yıl süre ile seçecekleri beş üyeden müteşekkil yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilmesini haizdir.

Kanunun onuncu maddesinde yer alan bu düzenlemeyle yönetim işlerinin Orkestra sanatçıların kendilerinin seçtiği bir yönetim kurulu eliyle sağlanması düzenlendiğinden müesseseye özgünlük kazandırmaktadır.

Amerikalı orkestra şefi Robert Lawrence 1958’de Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının birinci şefi olmuştur, Hikmet Şimşek ise 1959 itibariyle Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının şef yardımcılığı görevine getirilmiştir (Özasker,1997:32).

1959 yılında Balıkesir ilinde düzenlenen Erdek Şenliği’yle Hikmet Şimşek yönetimindeki orkestra ilk kez Anadolu turnesine çıkmıştır. 5-20 Eylül günleri arasında düzenlenen turneye ‘Ordu ve Bölge Konserleri’ adı verilmiştir. 1960’da ‘Halk, Ordu ve Gençlik Konserleri’ adı verilen ikinci Anadolu turnesinde, Suna Kan ve Ayla Erduran solist olarak katılmıştır. Turnede Mersin, Adana, Antakya, İskenderun, Antalya’da konserler verilmiştir. 1961 yılında Karadeniz Bölgesi Ordu ve Böle Konserleri ile 3. Halk, Ordu ve Gençlik Konserleri’ Anadolu ve Trakya-Marmara illerinde gerçekleşmiştir (Okuy, 2009: 118-119).

1961 yılında çok sesli müzik, senfoni orkestrası ve mekan hususlarında bir bütün olarak önemli bir gelişme yaşanmıştır. Riyaseti Cumhur Senfoni Orkestrası’nın çalışmalarını düzenli gerçekleştirip provalarını yapmak adına salon ihtiyacı bulunmaktadır. Talatpaşa Bulvarı üzerinde bulunan; mimarlar Ertuğrul Özakdemir ve Feridun Helvacıoğlu tarafından ‘Sergi Evi’nin ‘Devlet Konser Salonu” olarak dönüşümünün gerçekleştirmesinin ardından, orkestranın o dönemdeki müdürü Mükerrrem Berk’in de girişimleri ‘Devlet Konser Salonu” adıyla Orkestraya tahsisi gerçekleştirilmiştir (Okuy, 2009:115; Bali, 2020: 85).

Şekil 19. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Tarihi Salon Konser Salonu, Ankara (**Fotoğraf:** Gözdegül Aslan)

29 Ekim 1961 tarihinde, Bruno Bogu şefliğinde ve solist keman sanatçısı Suna Kan'la Cumhuriyetin otuz sekizinci yılı yıldönümünü onurlandırmak adına (Bali, 2020: 85) aralarında devlet erkanının bulunduğu dinleyicilere verilen bir konserle Konser Salonu hizmete girmiştir.

Orkestrada o dönem müdür olarak görev yapan Mükerrer Berk, 1961 yılını, salonun kapılarının dinleyicilere açılması sebebiyle, 1826 yılı başlangıç olarak kabul edilen Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası açısından ikinci ve asli kuruluş yılı olarak gördüğünü ifade etmiştir (Antep, 2017:192). Günümüzde Tarihi Salon adını taşıyan konser salonu Osmanlı İmparatorluğu temelinden Cumhuriyet Türkiye'sine taşınan çok sesli müzik tarihine 1961 yılından itibaren tanıklık etmektedir.

Konser Salonu, günümüzde Tarihi Salon adıyla konserlere ev sahipliği yapmaya devam etmektedir. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser salonu ve orkestranın icra ettiği diğer salonlar hakkında direk bilgiler Sayın Erden Bilgen'den alınmıştır:

G.ASLAN: CSO salonu ve orkestranın performans icra ettiği diğer salonların performans üzerinde bir etkisi olup olmadığı hakkında düşünceleriniz nelerdir?

E.BİLGİN:CSO, kendi salonunda konser verirken önceki konserlerden edinilen deneyimler orkestra müzisyenleri tarafından titizlikle kullanılır ve her konserde

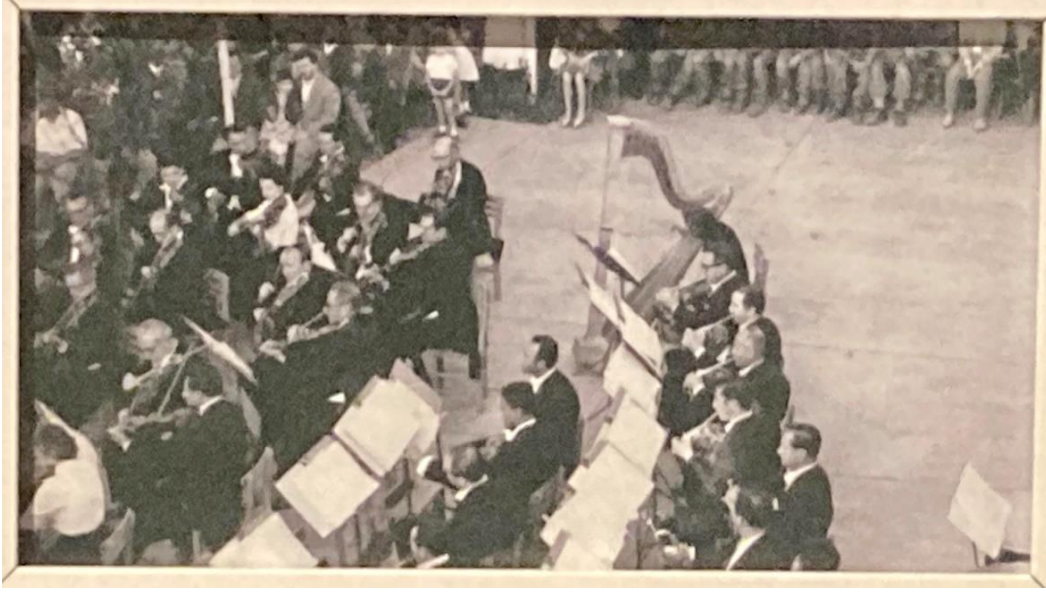
en iyi ve en nitelikli performans ortaya konulmaya çalışılır. Farklı salonlarda aynı niteliği yakalamak mümkün olmayabilir. Çünkü her yapı, içinde ve dışında kullanılan malzeme farklılığından tutun yapının büyüklüğüne kadar kendine özgü bir takım mimari özellikler taşıdığından seslendirilen müzikler olumlu ya da olumsuz etkilenirler. Bu nedenle orkestra üyesi müzisyenler konser öncesi yapılan provalarda değişikliğin konseri olumsuz etkilememesi için ellerinden gelenin en iyisini sunarak eserin yorumunu üst seviyeye taşımaya çalışırlar (Mart, 2022).

Temeli Osmanlı İmparatorluğu'nda atılarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne uzanan çok sesli müzik tarihinde, Tarihi Salon gibi fiziksel platformların konser alanları olmalarının yanı sıra, sergileme alanları olarak değerlendirilmeleri ve müzikle ilgili köklü mirasın gelecek nesillere sürdürülebilir şekilde aktarılmasını sağlayacak müzecilik çalışmalarında yer almalarının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Orkestra 1960'lı ve 70'li yıllarda Anadolu'da oldukça yoğun turne programları yapmıştır. Anadolu'da yapılan konser programlarında dinleyicilere performans sergilemenin ötesinde orkestra çalgıları ve klasik müzik eserleri hakkında izahatlarda da bulunulmuştur (Bali, 2020:82; Antep,2017:194).

Bruno Bogo'nun, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına şef olarak görevlendirilmesinin ardından, onun yönetiminde Orkestra Ortadoğu'ya ilk kez turne gerçekleştirerek 1961 yılında Tahran Bağdat ve Beyrut'ta konserler vermiştir (Bali, 2020: 88).

Bruno Bogo'dan sonra orkestranın birinci şeflik görevine Alman Şef Otto Matzerath Ekim 1962'de getirilmiştir. Otto Matzerath şefliğinde 1917, 1918 ve 1926 turnelerinin ardından Avrupa'ya üçüncü kez turneye çıkmıştır. Bu turnede; Almanya, İtalya, İsveç, Norveç ve Finlandiya'da konserler verilmiştir (Özasker, 1997: 62).

Şekil 20. Anadolu’da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıturne fotoğrafı,1959
CSO1826 Sergi Alanı, CSO Ada Ankara, Ankara. (Fotoğraf: Gözdegül Aslan, 2022).

1962 yılında Doğu illerine Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası keman sanatçılarından Fethi Kopuz şefliğinde solist olarak Suna Kan’ın katıldığı bir turne gerçekleştirilmiştir. Sonrasında Başkent Oda Orkestrası 01 Aralık 1964’te “Halkevleri Genel Merkez Orkestrası” adıyla Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası başkemancılarından Fethi Kopuz yönetiminde kurulmuştur. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası mensupları başkentte bir oda orkestrası kuruluşuna öncülük edip bizatihi içerisinde yer almışlardır (Can, 2012: 4).

Matzerath’ın görevinden ayrılmasından sonra Gotthold Ephraim Lessing 1963-64 sezonunda Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına şef olarak atanmıştır. 1964’te ayrıca daha sonraları birinci şef olarak görev yapacak olan Gürer Aykal orkestraya katılmıştır (Bali, 2020: 97).

Lessing göreve gelmesinin ardından Viyana klasiklerinin icra edilmesi zor senfonik eserlerine programlarında yer vermiştir. Bu durum Orkestranın tonlama becerisinin iyileşerek bütünlüğün gerçekleşmesi açısından önem taşımıştır. Lessing orkestraya sadece klasik dönem eserlerini icra ettirmekle kalmamış aynı zamanda Orkestranın daha evvel seslendirmedeği 20. Yüzyıl eserlerini de repertuvara katmıştır. Lessing orkestraya ayrıca Türk bestecilerin eserlerini de seslendirmiştir (Bali, 2020: 96).

1966 yılında Lessing yönetiminde çıkılan Avrupa turnesinde keman sanatçısı Suna Kan ve piyanist Verda Erman da solist olarak Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına eşlik etmişlerdir. Avrupa turnesinde Bükreş, Budapeşte, Salzburg, St. Pölten, Viyana, Münih, Bonn, Mannheim, Bern ve Zürih’te konserler verilmiştir (Bali, 2020: 98; Özasker, 1997: 62).

1968 yılında Gotthold Lessing yönetimindeki Orkestra bahar turnesine çıkmıştır. Karabük, Bolu, Sakarya, Kocaeli, Balıkesir, Bursa ve Eskişehir’de konserler vermiştir. Turnede, özellikle öğrencilerden oluşan büyük bir dinleyici kitlesine ulaşmıştır (Bali, 2020:102).

1969 yılındaki Ege turnesindeyse İzmir, Aydın, Denizli, Isparta, Alanya ve Antalya’da konserler vermiştir. Anadolu şehirlerinde o yıllarda henüz senfonik konser salonlarının bulunmaması nedeniyle bu turnede de konserler spor salonlarında verilmiştir ve büyük bir dinleyici kitlesine ulaşmıştır (Antep, 2017: 212).

“G.ASLAN: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası turnelerinin geçmişten günümüze klasik müziğe katkısı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

E.BİLGİN: Cumhuriyetin ilanından itibaren 1970’li yıllara kadar ülkemizin tek senfonik orkestrası olarak görev yapan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının en önemli asli görevlerinden birisi toplumun müzik kültürünü geliştirmek ve yurttaşlara yüksek bir ruh kazandırmak olmuştur. Yurdun dört bir köşesinde verdiği konserlerde yöresel ve geleneksel türkülerimizi ve evrensel müzikleri seslendirerek halkımızın sorgulama yeteneğini geliştirme görevini büyük bir özveri ile yerine getirmiştir. Her yıl yaz aylarında farklı bölgelere iki otobüs dolusu müzisyen ile altı haftalık turnelere giden Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Büyük Önder Atatürk’ün açtığı çağdaşlık yolunu seslendirdiği çok sesli eserler ile aydınlatmıştır.” (Mart,2022)

Bu yıllardaki konserlerde Harika Çocuk Yasası ile yurtdışında başarılı eğitimlerini tamamlayan dünya çapında ünlü ve saygın Türk müzisyenlerden İdil Biret, Suna Kan ve Ayla Erduran pek çok kez solist olarak Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’na eşlik etmişlerdir (Antep, 2017: 199-200).

1970 yılı mevzuatın gelişmesi açısından önemli bir yıl olmuştur. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Yönetmeliği (RG. 28.01.1970 S.13411) Orkestranın kuruluş ve amaçları,

Teknik Kuruluş, Yönetim ve Organlar, Orkestra Çalışmaları, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Teknik Kuruluşu ve Oturuş Düzeni, Diğer Sanat Kurumları İle İlişkiler, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Üyeliğine Giriş ve İmtihanlar, Kademe Değiştirme ve Terfi İmtihanları, Değerlendirme ve disiplinle ilgili başlıklara haiz olarak hükümler içermektedir. Mezkur düzenleme 139 maddeden müteşekkil ayrıntılı bir yönetmeliktir.

Yönetmelikte Orkestranın amacını düzenleyen ikinci maddesinde, 6940 sayılı Kanun hükümlerine uygun şekilde kurumun ülkede sanat kültürünün gelişimi açısından gerekli faaliyetlerde bulunarak, uluslararası alanda milli sanat çalışmalarında ülkedeki benzeri kurumlarla işbirlikleri yaparak, sanat çalışmalarını konserler yoluyla halka sunacağı hususları düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 34. maddesiyle konser programlarında uluslararası düzeyde sanat değeri olan eserler yer alması hususu belirtildiğinden Orkestranın bu tarihten sonraki çalışmalarında da daha evvel olduğu üzere sanatsal düzeyinin yüksek olarak sürdürülmesi hususu belirlenmiştir. Mezkur mevzuatla ayrıca Orkestranın verdiği konserler başlıklar altına alınmıştır. Abonman Konserleri, Gece Konserleri, Halk ve Üniversite Konserleri, Olağanüstü Konserler, Yurt İçi Konserleri, Büyük Şehir Konserleri, Müzik Şenlikleri Konserleri, Yurtdışı Konserleri olarak isimlendirilen konserler tanımlanmıştır.

1972 yılında Orkestrada göreve başlayan Fransız şef Jean Perrison 1975 yılına kadar Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında şef olarak görev yapmıştır (Okuy, 2009: 170). Perrison'un şefliğinde geçen dönemde Orkestranın düzenli konserleri ve Anadolu turnelerinin yanı sıra 1960'lı yıllarda olduğu üzere Avrupa Konserleri devam etmiştir. 1974 yılında Strasbourg Baden- Baden programı gerçekleştirilmiştir. 1975 yılında ise Orkestra Baltık Cumhuriyetleri ve Eski Sovyetler Birliği'nde Moskova'da konserler vermiştir (Özasker, 1997: 34).

İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nca düzenlenen İstanbul Müzik Festivali, ilk kez 21 Haziran – 15 Temmuz 1973 tarihleri arasında "İstanbul Festivali" adıyla gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası 1973 yılında ilk kez gerçekleşen İstanbul Festivali'nde Şef Jean- Pierre Jacquillat, flüt sanatçısı Jean- Pierre Rampal, şef Lukas Foss ve piyanist Ayşegül Sarıca, şef Hikmet Şimşek ve piyanist Paul Badura-Skoda, şef Gotthold Lessing, çellist Andre Navarra ve keman sanatçısı Suna Kan'la

(<https://muzik.iksv.org/tr/birinci-istanbul-muzik-festivali-1973/1-uluslararası-istanbul-muzik-festivali-1973>) konserler vermiştir

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası yurt içi ve yurt dışı turnelerde Beethoven, Mozart, Liszt'in yanı sıra; Necil Kazım Akses, Ahmet Adnan Saygun gibi müzisyenlerin eserlerini de seslendirmiştir (Antep, 2007: 203). Orkestra, bu yönüyle, sadece Batılı sanatçıların eserlerini seslendiren bir orkestra olarak değil aynı zamanda kendi bünyesinde de görev yapmış Türk bestecilerin çok sesli müzik yapıtlarını da dünya sahnesine çıkaran bir kurum olarak değer kazanmıştır.

3.7.2.Devlet Senfoni Orkestraları (1972-1975 Dönemi)

1970'li yıllara gelindiğinde iki büyük şehirde devlet senfoni orkestraları kurulmuştur. Bunlar İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası ve İzmir Devlet Senfoni Orkestralarıdır.

Mezkur orkestraların çalışma usul ve esaslarında da 28 Ocak 1970 tarih ve 13411 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Yönetmeliğini esas olarak alınmıştır.

İstanbul Belediyesi Şehir Orkestrası, besteci Cemal Reşit Rey'in yönetiminde 1945 yılında kurulan (Say, 2003: 514), temelleri ise Muzikâ-i Hümayûn'na dayanan (Bali, 2020: 76) bir orkestradır. T.C. Kültür Bakanlığı'na bağlanmasının ardından 1972 yılında İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası adını almıştır (Say, 2003: 515).

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nda Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında daha evvel şeflik yapmış Gotthold Lessing ve yine Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda müdürlük yapmış olan müdür Mükerrrem Berk döneminde kadrosu tamamlanarak düzenli konserler verme imkanı bulmuştur (İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası Web Sitesi).

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası da, 21 Haziran-15 Temmuz 1973 tarihleri arasında gerçekleşen 1. İstanbul Festivaline katılmıştır. İDSO, şef Hikmet Şimşek ve keman sanatçısı Suna Kan'la katılım göstererek konser vermiştir (İstanbul Kültür Sanat Vakfı Web Sitesi).

Çalışmanın konusu olan 1975 yılına kadarki dönemde İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası devlet senfoni orkestrası adını almasının hemen akabinde İstanbul Festivaline bir Türk şef ve Türk sanatçılarla katılarak ülkeyi ve ülke kültürünün tanıtılmasına da katkı sağlamıştır.

1975'te ise İzmir Devlet Senfoni Orkestrası, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasından Prof. Hikmet Şimşek öncülüğünde evvela bir oda müziği topluluğu niteliğiyle kurulmuştur. İzDSO kısa sürede gelişerek senfonik orkestra niteliği kazanmıştır (İzmir Devlet Senfoni Orkestrası Web Sitesi).

"G.ASLAN: Ankara'da 1924 yılından itibaren faaliyet göstermekte olan Orkestranın tanınırlığı hakkında son dönem de dahil olmak üzere izlenimleriniz nelerdir?"

E.BİLGİN: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Ankara'nın ve ülkemizin kültür yaşamında tanınırlığı son derece yüksek bir kurumudur. Orkestra yaklaşık 100 yıldır TRT'de canlı ve banttan yayınlanan konserleri ve turneleri sayesinde ülkemizin dört bir yanında halkımızla kucaklaşmayı başarabilmiştir. Seslendirdiği geleneksel çok sesli türkülerimiz ve evrensel eserlerle kendisine yüklenen demokrasinin ve çağdaşlığın öncüsü olma rolünü en iyi şekilde yerine getirmiş, kurumsal yapısıyla destek vererek birçok şehrimizde yeni senfonik orkestraların kurulmasına öncülük etmiştir. Ancak orkestramızın tüm bu çabalarına rağmen ülkemiz içerisinde değişen politik gelişmelerin etkisinde kalan toplumumuz, özellikle de üniversitede okuyan gençlerimiz, 1970 öncesi orkestranın konserlerini hiç kaçırmazken 1970 sonrası özgün adıyla medya tarafından popüler kılınan cumhuriyet tarihimizin niteliksiz yeni müziklerine yönelmişler ve müzik konusundaki sorgulama yeteneklerini büyük ölçüde yitirmişlerdir." (Mart,2022)

Devlet senfoni orkestralarının özellikle kuruluş aşamalarında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası kurumsal tecrübesi, bünyesindeki şef ve sanatçıların yeni kurulan orkestralarda yer almasıyla da kuruluş ve gelişmelerine de katkı sağlamıştır. Türkiye'nin temeli Osmanlı İmparatorluğu'nda mevcut olan senfonik müziğin icracısı olan devlet orkestraları, tarihsel süreçlerinde, ülkedeki çok sesli müziğin yüzyılı aşkın tarihsel sürecinin ardından, devlet senfoni orkestrası adıyla kurumsallaşmışlardır. 1975 yılına gelindiğinde devlet senfoni orkestralarının sayıları üçe ulaşmış şekilde; yerel ve evrensel müzik eserleri icra etmeye devam ettikleri görülmektedir.

Günümüze gelindiğinde Ankara İstanbul ve İzmir’in yanında Adana, Antalya, Bursa büyükşehirlerinde kurulan devlet senfoni orkestralarıyla (İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası Web Sitesi) sayıları altıya ulaşmıştır.

4. SONUÇ

Sanat tarihinin bir bölümü olan müzik tarihi de toplumların beşeri, siyasi ve ekonomik süreçleriyle birlikte oluşmuştur. Çalışmaya konu dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ilkin Muzikâ-i Hümayûn bünyesinde, son olarak ise Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası adıyla senfoni orkestrası olarak, Cumhuriyet'in yeni kurulan sanat kurumlarının da temelinde yer teşkil ettiği görülmektedir. Kökeni Osmanlı İmparatorluğu döneminde yer alan kurum, Cumhuriyet'e taşınarak Cumhuriyet ideasını müzikle ifade ettiğinden çok sesli müziğin Türkiye'deki gelişiminde önemli ve öncü bir yere sahiptir.

Senfoni orkestralarının konser salonlarına sahip olmaları önemli olup, düzenli konserler vererek dinleyici kitlesine sahip olmaları, önemli günlerde verdikleri ve o günlerin ruhunu yansıtan repertuvarlarıyla konserlerde dinleyicileriyle buluşmaları açısından etkili olduğu düşünülmektedir.

Anadolu'da antik çağlardan itibaren var olan müzik tarihiyle, temeli Osmanlı İmparatorluğu döneminde atılarak günümüze uzanan çok sesli müzik tarihinin kuşaklardan beridir süregelen birikiminin; gelecek nesillere bütünsel olarak sürdürülebilir şekilde aktarılmasını desteklemek adına, tarihi konser salonlarının ve müzik eğitimi verilmiş olan tarihi binaların; objeler, belgeler, müzik kitapları, giysiler, enstrümanlar, fotoğraflarla birlikte müzikle ilgili köklü mirasın sergileme alanları olarak da konumlandırılarak, müzecilik çalışmalarında yer almalarının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Cumhuriyet'in ilanının ardından 1924 yılında başkent Ankara'ya nakledilen Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti ve sonrasında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası başta olmak üzere senfoni orkestraları, Cumhuriyet olgusuyla beraber çok sesli müziğin kurumsal anlamda halkla buluşması sürecinde etkin bir rol oynamıştır.

Cumhuriyet öncesi savaş döneminde verdiği moral konserleri ve turnelerinin yanı sıra, Cumhuriyetle birlikte Anadolu'daki turneleri ve yerli yabancı sanatçıların eserlerinin yer aldığı repertuvarlarıyla Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, çok sesli müzik eserlerini yalnız bir elit zümreye değil, genç yaşlı tüm ülke vatandaşlara ulaştırmaya başarmıştır. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve sonrasında devlet senfoni orkestraları, çok sesli

müziğin ÷lkedeki eğitime, yayılmasına, şefleri, icracıları, repertuvarları ve turneleriyle bir bütün olarak öncülük etmiştir.

Bununla birlikte, Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti, Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası hakkında mülga ve mer'î müstakil kanunlarla düzenlemeler yapılmıştır. 1957 yılında çıkarılan birincil mevzuatı olan Yasa ve 1970 yılında yürürlüğe giren ikincil mevzuatı olan Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. İlgili mevzuat çerçevesinde, Orkestranın yönetim kurulu seçim yolu ile belirlenmekte olup, yönetim kurulunun Orkestra sanatçılarının kendilerinin seçimleriyle oluşturulması öngörüldüğünden, düzenleme özgündür. Ayrıca, mezkur mevzuat hükümleri devlet senfoni orkestralarının teşkilatlanması ve çalışma usullerinin de temelini teşkil ettiğinden önemlidir.

Devlet senfoni orkestralarından Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, sadece mevzuat anlamında temel oluşturmakla kalmamış, kurumsal tecrübesi, bünyesindeki şef ve sanatçıların yeni kurulan orkestralarda yer almasıyla da kuruluş ve gelişmelerine de katkı sağlamıştır.

Çalışmaya konu teşkil eden dönem ve sonrasında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve devlet senfoni orkestraları, dünyanın ve ülkenin pek çok yerinde verilen konserlerle, farklı ÷lkelerden konuk yabancı şeflere ve solist sanatçılara da ev sahipliği yaparak, ÷lke kültürünün tanıtılmasında katkı vermişlerdir.

Çok sesli müziğin Türkiye'deki gelişiminde, 1826 yılından 1975'e kadar olan uzun dönemde şefleri, sanatçıları, kurumsal özellikleriyle çok sesli müzik kurumları olan senfoni orkestralarının; kuruluş ve gelişme dönemlerindeki, zamanlarına uygun amaçlarını gerçekleştirdikleri değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

Aktüze, İ. (2010). *Müziği Anlamak Ansiklopedik Müzik Sözlüğü* (4.b.). İstanbul: Pan Yayıncılık.

Alpagut, L. (2012). *Cumhuriyetin Mimarı Ernst Arnold Egli* (1.b.). İstanbul: Boyut Yayınları.

Altay, S. A. (2021). *Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Yaşamında Ankara İmgesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 25 Mart 2022 tarihinde erişildi.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=9MiDp3x86xrwjpi5-14w-W1Mb4etPsTR19NF60i4p740bwO2jk01765-uQkaQYLp>

Altınölçek, H. (2015). Türk Kültür Dünyasında Uygur Askeri Müziği. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, II(2), 243-250, 19 Nisan 2022 tarihinde erişildi.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mtad/issue/27938/297043>

Antep, E. (2017). *Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası: Çoksesliliğin Belgesel Tarihi* (1.b.). Ankara: Elma Yayınevi.

Aracı, E. (2014). *Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu* (Genişletilmiş 2 b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bali, S. (2021). *200 Yıllık Miras Muzika-İ Humayundan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına*. Ankara : Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

Behar, C. (2017). *Musikiden Müziğe Osmanlı/Türk Müziği: Gelenek ve Modernlik* (3. b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Behar, C. (2020). *Orada Bir Musiki Var Uzakta XVI. Yüzyıl İstanbulu'nda Osmanlı/Türk Musiki Geleneğinin Oluşumu* (1. b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Budak, O. A. (2000). *Türk Müziğinin Kökeni Gelişimi (Deneme)* (1.b.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Can, Ö. (2012). *Başkent Oda Orkestrası* . Ankara

Cengiz, H. E. (1993). *Yaşanmış Olaylarla Atatürk ve Müzik Riyaset-i Cumhur İnce Saz Hey'eti Şefi Binbaşı Hafız Yaşar Okur'un Anıları (1924-1938)*. Ankara : Müzik Ansiklopedisi Yayınları .

Champigneulle, B. (1975). *Müzik tarihi*. (T. Gökçöl, Çev.) İstanbul: Gelişim Yayınları.

Collingwood, R. (2021). *Sanatın İlkeleri*. (F. Can, Çev.) (1.b.) İstanbul: İnsan Yayınları.

Çakar, D. (2012). Cumhuriyet Dönemi Müzik Alanında Yapılan Önemli Çalışmalar. T. F. Ertan, & Ç. D. Tağmat içinde, *Cumhuriyetin İnşa Sürecinde Atatürk ve Müzik* (s. 29-50). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Erol, L. (2001). *Neden Klasik Müzik? Klasik Müziğe İlgi Duyanlar İçin "Kılavuz Kitap"*.(2.b.) Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.

Ertan, T. F., & Tağmat, Ç. D. (2012). *Cumhuriyetin İnşa Sürecinde Atatürk ve Müzik* (7 Aralık 2009). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Gazimihal, M. R. (2019). *Türk Askeri Müzikaları Tarihi* (1.b.) (Hazırlayan: M. Özarslan) İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Güdek, B. (2014). Cumhuriyet Dönemi Müzik Alanında Yabancı Uzman Raporları. *Tarih Okulu Dergisi* (XVII), 629-659. 30 Mart 2022 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/144653>

Güdek, B., & Adem , K. (2016). Muzika-i Hümayun'dan Günümüze Klasik Batı Müziğinin Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies* , 89-102. 25 Mart 2022 tarihinde erişildi. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3399>

Hodder, I. (2014). *Leoparın Öyküsü Türkiye'nin Antik Kasabasının Gizemleri Günışığına Çıkıyor* (2. b.). (D. Şendil, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kahramankaptan, Ş. (2013). *Hindemith Raporları*. (1.b.) (E. D. Yavuz, Çev.) Ankara: Seveda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları.

Karaağaç, B. (2018). Arkeolojik Çağlarda Anadolu'da Müzik. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1),285-298. 2 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257729>

Karakaya, O. (2011). Sultan III. Selim'in 18. Yüzyıl Osmanlı/Türk Müziğine, Teorisine ve Nota Yazım Biçiminin Gelişimine Katkıları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 597-611. 1 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257729>

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara : Nobel Yayın Dağıtım.

Kılıç, K. (2019). 19. Yüzyılda Osmanlıda Müzik Olgusu ve Dönemin Yenilikçi Padişahları. *İnönü University International Journal of Social Sciences* , VIII (2), 551-570. 5 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inijoss/issue/51375/638091>

Lord, M., & Snelson, J. (2018). *Antik Çağardan Günümüze Müziğin Öyküsü* (1.b.). (D. Öztok, Çev.) İstanbul: Hep Kitap.

Mimaroğlu, İ. (2019). *Müzik Tarihi*. (13.b.) İstanbul : Varlık Yayınları.

Möhsünoğlu, A. (2018). *Bilkent Senfoni Orkestrasının Türkiye Müzik Hayatındaki Rolü*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.

Okyay, E. (2009). *Cumhurbaşkanlı Senfoni Orkestrasına Armağan*. Ankara: Sevda-Cenap And Müzik Vakfı.

Onay, E. (2017). *Topraktan Sahneye Anadolu'ya Senfonik Yolculuk*. Ankara: Sun Yayınevi.

Özasker, A. (1997). *Muzika-i Humayından Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına*. İstanbul : Boyut Yayın Grubu.

Öztuna, Y. (2006). *Türk Mûsikîsi Akademik Klasik Türk Sanat Mûsikîsinin Ansiklopedik Sözlüğü* (Cilt I-II). İstanbul: Orient Yayınları.

Robertson, D. (1980). *Greek and Roman Architecture*. Cambridge: Cambridge University Press.

Say, A. (2019). *Müziğin Kitabı* (4. b.). İstanbul: Islık Yayınları.

Say, A. (2003). *Müzik Tarihi* (5. b.). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Sayın, M. (2018). *Neolitik Çağ'dan Hitilere Anadolu'da Müzik ve Enstürmanlar I*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Selanik, C. (2011). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni* (1.b.). Ankara: Doruk Yayınları.

Somakçı, P. (2017). Osmanlı Saraylarında Uygulanan Müzik Eğitimi ve Müzik Kurumları. *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art* , 2(2), 171-182. 5 Mayıs 2022 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/397076>

Şimşek, D. Ç. (2018). Müzik İnkılabında Bir Uygulama; Musiki Muallim Mektebinden Ankara Devlet Konservevuarı'na. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* (82), 241-251. 3 Mayıs 2022 tarihinde erişildi. https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=36103

Tangülü, Z., & Becerikli, Z. (2020). Musiki Muallim Mektebi (1924-1937). *Asia Minor Studies* , VIII (2), 458-466. 24 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://doi.org/10.17067/asm.747050>

T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.) *Gordion Müzesi*, (Hazırlayan K. Sams, İ. Temizsoy). Ankara

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. (2021). *Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Bizdeki Dünya Dünyadaki Biz*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

Temiz, E. (2010). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminden Önce Kurulan Resmi ve Gönüllü Müzik Kuruluşları. *E-Journal of New World Sciences Academy* , 5 (4), 324-332.15 Mart 2022 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/186600>

Ülger, E. H. (2021). Batı Hristiyan Kültür ve Sanatına Karşı Bir Antitez: İslam Estetiğinin Meta Kitiğı. *Turkish Studies* , 16 (1), 389-408. 1 Haziran 2022 tarihinde erişildi. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.47384>

Yılmaz, B., Vodinalı , S., & Sazak, N. (2022). Minyatür Sanatında Müzik Unsurunun Kullanışının Semiyotik Açından İncelemesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* , 15 (37), 270-

290. 11 Mart 2022 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2160084>

Yılmaz, G. İ. (2010). *Osmanlı payitahtında bir yabancı ressam Jean Baptiste Vanmour*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. 2 Mart 2022 tarihinde erişildi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUjCEoPKyWsYZOYI33EZR6J6qzOIwuzseBT1PosetTgnxW0oSL>

İnternet Kaynakları

Anvers Kraliyet Güzel Sanatlar Müzesi. 28 Mart 2022 tarihinde erişildi. <https://kmska.be/en/masterpiece/music-making-angels>

2021 sayılı Riyaseti Cumhur Orkestrasının Maarif Vekâletine Raptı Hakkında Kanun (RG. 2.6.1932, S.2139), https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc011/kanuntbmmc011/kanuntbmmc01102021.pdf, 10 Mart 2022 tarihinde erişildi.

2541 sayılı Milli Musiki ve Temsil Akademisinin Teşkilat Kanunu (RG. 4.7.1934, S. 2743), <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2743.pdf>, 10 Mart 2022 tarihinde erişildi.

3045 sayılı Cumhurbaşkanlığı Filârmonik orkestrası teşkilâtı ve orkestra mensuplarının terfi ve tecziyeleri hakkında kanun (RG. 22.6.1936, S. 3336) https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc016/kanuntbmmc016/kanuntbmmc01603045.pdf, 10 Mart 2022 tarihinde erişildi.

5245 sayılı İdil Biret ve Suna Kan'ın Yabancı Memleketlere Müzik Tahsiline Gönderilmesine dair Kanun (RG. 12.6.1948, S.6955) https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc030/kanuntbmmc030/kanuntbmmc03005245.pdf, 17 Mart 2022 tarihinde erişildi

6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun (RG. 24.2.1956, S.9242) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6660.pdf> 17 Mart 2022 tarihinde erişildi.

6940 sayılı Riyaseticumhur Senfoni Orkestrası Kuruluşu Hakkında Kanun (RG. 29.3.1957, S. 9572) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6940.pdf>, 17 Mart 2022 tarihinde erişildi.

5311 sayılı Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Yönetmeliği (RG. 28.01.1970, S.13411) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5311&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, 18 Mart 2022 tarihinde erişildi.

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası. 20 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <http://www.idso.gov.tr/kategori/2088-orkestra-tarihcesi>,
<http://www.idso.gov.tr/kategori/4107-devlet-senfoni-orkestralari>

İstanbul Kültür Sanat Vakfı. 20 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://muzik.iksv.org/tr/birinci-istanbul-muzik-festivali-1973/1-uluslararası-istanbul-muzik-festivali-1973>

İzmir Devlet Senfoni Orkestrası. 20 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://izmirsenfoni.gov.tr/tarihce/>

Metropolitan Sanat Müzesi. 28 Mart 2022 tarihinde erişildi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/435844>

Millet Meclisi Tutanak Dergisi D. II, C. 1, Sayfa 36. Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisini Açılış Konuşmaları, 13 Ağustos 1923. 19 Mart 2022 tarihinde erişildi. (https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/2d1yy.htm)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Fonetik Sanatlar Osmanlı Dönemi (1299-1922) E-kitap. Kültür ve Turizm Bakanlığı. 19 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80315/osmanli-donemi-1299-1922.html>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Fonetik Sanatlar Asyadan Gelen Miras E-kitap. Kültür ve Turizm Bakanlığı. 19 Nisan 2022 tarihinde erişildi. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80312/asyadan-gelen-miras.html>

TDK. (2020). Türk Dil Kurumu, Paşa ve Lavta tanımları, 10 Mart 2022 tarihinde erişildi. www.tdk.gov.tr

Diğer Kaynaklar

Bilgen, E. Kişisel Görüşme, 2022

EKLER

Ek 1. Etik Kurul İzin Belgesi

Sayı :
Konu :

09.03.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 23.02.2022 tarih ve 105913 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gözdegül Aslan'ın, Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz danışmanlığında yürüttüğü "Cumhuriyet Dönemi Müzik Tarihinde Senfoni Orkestraların Önemi: CSO Örneği" konulu tez çalışması kapsamında; Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konser alanları hakkında araştırma yapma, arşiv tarama, akademik alanda kalacak şekilde fotoğraf çekme ve doküman örneklerini toplama talebi değerlendirilmiş ve bilgilerinize ekte sunulmuştur.

Prof. Dr. M. Abdülkadir VAROĞLU
Kurul Başkanı

Ek: Değerlendirme Formu

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSN4S9R6UP

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/baskent-universitesi-ebys>

Baskent Üniversitesi Başka Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Eskişehir Yolu 18. Km 06790

Bilgi için: Gamze SONBAY

Baskent Üniversitesi Başka Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Eskişehir Yolu 18. Km 06790

Koordinatör

Telefon No:0 312 246 67 40 Faks No:0 312 246 66 05

Telefon No: 246 66 66 / 2078

e-Posta:adk@baskent.edu.tr İnternet Adresi:www.baskent.edu.tr

Kep Adresi:baskentuniversitesi@hs02.kep.tr

İlgili Makama

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gözdeğül Aslan'ın, Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz danışmanlığında yürüttüğü "Cumhuriyet Dönemi Müzik Tarihinde Senfoni Orkestraların Önemi: CSO Örneği" konulu tez çalışması kapsamında; Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konser alanları hakkında araştırma yapma, arşiv tarama, akademik alanda kalacak şekilde fotoğraf çekme ve doküman örneklerini toplama talebi değerlendirilmiş ve yapılmasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir. Bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu

Ad, Soyad	Değerlendirme	İmza
Prof. Dr. M. Abdülkadir Varoğlu	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Kudret Güven	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Ali Sevgi	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Işıl Bulut	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Can Mehmet Hersek	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Özcan Yağcı	Olumlu/Olumsuz	

Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun, Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gözdegül ASLAN'ın, Prof. Dr. Billur TEKKÖK KARAÖZ danışmanlığında yürüttüğü "Cumhuriyet Dönemi Müzik Tarihinde Senfoni Orkestralarının Önemi: CSO Örneği" konulu tez çalışmasının yapılabileceği görüşündeler.

Prof. Dr. Özcan Yağcı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gözdegül ASLAN'ın, Prof. Dr. Billur TEKKÖK KARAÖZ danışmanlığında yürüttüğü "Cumhuriyet Dönemi Müzik Tarihinde Senfoni Orkestralarının Önemi: CSO Örneği" konulu tez çalışması kapsamında gerçekleştirmeyi planladığı etkinliklerin uygun olduğu görüşlerini iletmışlerdir.

Prof. Dr. Can M. Hersek, çalışmanın uygun olduğunu belirtmişlerdir.